

tietoarkisto

| Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto | www.fsd.uta.fi | 2015

» Tieto-Finlandia-palkittu
historioitsija löysi aineiston
Tietoarkistosta

» Aineistopalkinto
Janne Kivivuorelle

» Tutkijat avasivat
Suomi24-keskusteluaineistot

Teema: Humanistin Tietoarkisto

Tässä numerossa:

Tietoarkisto
FINLANDS SAMHÄLLSVETENSKAPLIGA DATAARKIV
FINNISH SOCIAL SCIENCE DATA ARCHIVE

TEEMA Humanistin Tietoarkisto

Tietoarkisto 2015 lähestyy tutkimusaineistojen arkistointia ja jatkokäyttöä humanistin näkökulmasta.

Lehti kertoo konkreettisesti, miten avoimen tieteen kysymykset koskettavat humanistia ja miten humanististen alojen tutkijat voivat hyödyntää Tietoarkiston palveluita. Teemaosiossa ääneen pääsevät sekä tutkijat että arkistoinnin asiantuntijat.

6

Ensimmäinen Aila-seminaari: "Valmiin aineiston käyttäminen on kaikkien etu"

8

Nuorisoriikollisuuskyselyissä näkyvät nekin rikokset, joista poliisi ei tiedä

10

Tietoarkisto on nyt myös humanistin palveluksessa

12

Tietoarkisto selvitti miten tutkijat suhtautuvat aineistojen avaamiseen

13

Humanisteja huolestuttavat arkistoinnissa etiikka, omistus ja käytännön kysymykset

14

Tieto-Finlandia-palkittu Ville Kivimäki: "Kompakti aineisto vain ponnahti käyttööni"

18

Anonymisointi: aineiston tuho vai arkistoinnin ehto?

20

Kaksi historiantutkijaa pohtii jatkokäyttöä: "Aineiston jakaminen poikii humanistille meriittejä"

22

Humanistit ovat arkistoineet Ruotsissa lähinnä arkeologian aineistoja

24

Tietoarkisto arkistoi pian ensimmäiset aineistona käytetyt lehtiartikkelit

26

Suomi24-aineisto avaa tutkijoille ovet kansakunnan mielenmaisemaan

28

Kielipankissa on aarteita sekä humanistille että yhteiskuntatieteilijälle

tietoarkisto

Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston julkaisu

ISSN 1457-7682 (Painettu)

ISSN 1795-5254 (Verkkojulkaisu)

Tämä teos on lisensoitu Creative Commons Nimeä 4.0 Kansainvälinen -käyttöluvalla. Tarkastele käyttöilupaa osoitteessa <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Päätoimittaja:

Helena Laaksonen

Toimituskunta:

Katri Aarnio, Tuomas J. Alaterä, Sami Borg, Katja Fält, Kaisa Järvelä, Hannele Keckman-Koivuniemi, Jarkko Päiväranta, Outi Törnblom

Ruotsinno:

Marina Hamberg

Julkaisija:

Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto (FSD)

Käyntiosoite:

Åkerlundinkatu 5 B, 4. krs, Tampere

Puhelin 040 190 1432

Faksi (03) 343 9088

Postiosoite:

Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto
33014 TAMPEREEN YLIOPISTO

Sähköposti:

fsd@uta.fi tai etunimi.sukunimi@uta.fi

Kotisivu:

<http://www.fsd.uta.fi/>

VAKIOPALSTAT

- **Pääkirjoitus / Ledare**
Avaa aineistosi, humanisti!/
Gör ditt material tillgängligt, humanist! 4
- **Dataruutu**
Pitääkö kehitysysteistyö rahoittaa veroilla? 28
- **Kolumni:**
Humanistinen tutkimus kaipaa
omia data-infrastruktuureja 29
- **Aineistoluettelo** 30
- **Julkaisuja arkistoiduista aineistoista** 31
- **Lyhyesti** 36

Tietoarkisto-lehti verkossa:
<http://www.fsd.uta.fi/lehti/>

Taitto:
Juha Immonen

Painopaikka:
FORSSA PRINT
Forssa 11/2015

OTA YHTEYTTÄ

Henkilökunnan
sähköpostiosoitteet:
etunimi.sukunimi@uta.fi

HALLINTO JA VIESTINTÄ

Helena Laaksonen
johtaja
040 190 1440

Sami Borg
tutkimusjohtaja
03 3551 8524 tai
050 345 0811

Katri Aarnio
hallintoasiainsihteeri
040 190 1432

ASIAKASPALVELU JA AINEISTONKÄSITTELY

asiakaspalvelu.fsd@uta.fi
040 190 1442

Hannele Keckman-
Koivuniemi
tietopalvelupäällikkö
040 190 1439

TEKNISET PALVELUT

tuki.fsd@uta.fi
Matti Heinonen
it-palvelupäällikkö
040 190 1435

PROJEKTIT JA KEHITTÄMINEN

Mari Kleemola
kehittämispäällikkö
040 190 1437

Outi Tömbölä

Katja Fält
Tieteenala-asiantuntija
Vetenskapsexpert
Tietoarkisto

Avaa aineistosi, humanisti!

Humanistinen tutkimus on perinteisesti nojanut ahkeraan arkistoaineistojen hyödyntämiseen ja jatkokäyttöön. Varsinkin historia-aloilla erilaisten arkistojen aktiivinen käyttäminen on osa tutkimustyön peruspalikoita, eivätkä tutkijat yleensä vieroksu arkistotyökentelyä. Humanistinen tutkimus ja arkistoitujen aineistojen käytön arkipäiväisyys kulkevat siten tiivistä käsi kädessä.

Humanistien suosima arkistotutkimus on pitkään tarkoittanut pääsääntöisesti paperimateriaalista koostuvan runsauden syövereissä vellomista. Kehitys, jossa analogista arkistoaineistoa muunnetaan digitaaliseen muotoon kiihtyvällä vauhdilla, on kuitenkin muokkaamassa humanististenkin alojen aineistojen perusluonnetta sekä tutkimuksen tekemisen tapoja. Digitaalisessa muodossa oleva kulttuurivaranto onkin tutkijan kannalta mitä kätevin silloin, kun aineistoja voi selata ja käyttää omalta kotisohvalta käsin.

Arkistoinnin luontevuudesta ja kulttuuriperintöorganisaatioiden digitointiprojekteista huolimatta useimmat humanististen alojen tutkijat eivät vielä luontevasti osaa ajatella omien tutkimusaineistojensa arkistointi- ja jatkokäyttömahdollisuuksia. Tietoarkiston keväällä tekemän, historia-aloille ja terveystieteilijöille lähetetyn kyselyn perusteella humanistisilla aloilla on tyypillistä, että kerätyt aineistot jäävät tutkijan itsensä haltuun. Aineistojen potentiaalinen jatkokäyttäjä on myös yleisimmin tutkija itse.

Noin puolet tavoitetuista humanisteista olisivat kuitenkin kyselyn perusteella valmiita avaamaan aineistonsa muiden käyttöön. Noin viidenkymmenen prosentin suosiollisuus ei kuulosta kovin huonolta, kun pidetään mielessä, että tutkimusaineistojen avaaminen on humanistisilla aloilla vielä käsitteenäkin melko vieras. Tilanne on kuitenkin muuttumassa. Tunnettua mietelausesta mukaillen: *”Se on ihan fifty-sixty miten käy.”* Melko varmaa lienee, että vaateet aineistojen avaamisesta muiden käyttöön lisääntyvät myös humanistisilla aloilla entisestään. Humanististen alojen julkaisut eivät vielä edellytä joidenkin muiden tieteenalojen tavoin tutkimusaineistojen avaamista julkaisemisen ehtona, mutta

tulevina vuosina paine tähänkin suuntaa saattaa kasvaa.

Humanistinen tutkimustraditio näyttääkin lähestyvän eräänlaista murroksen tilaa, johon liittyvät vaateet niin digitalisoitumisesta, avoimuudesta kuin aineistojen käytettävyyden edistämisestäkin. Vaikka muutoksen tuulet eivät ehkä aivan vielä puhalla boforin lailla, siitä kielivät tuulenhenkoiset löyhyttelevät kuitenkin jo ilmaa humanistisen tutkimuskulttuurin ympärillä. Osaltaan tähän vaikuttanevat tutkimusrahoittajien, kuten Suomen Akatemian suositukset aineistojen avaamisesta muiden tutkijoiden käyttöön. Tutkijat joutuvat rahoitusta hakiessaan miettimään, mitä tutkimusaineistojen avaaminen tosiasiaa tarkoittaa.

Avoimuuden politiikkaa on toki toivotettu tutkimusmaailmassa jo pitkään kannustamalla tutkijoita muun muassa avoimeen julkaisemiseen. *Open access* on mantran tavoin toistuva sanapari tiedepoliittisessa keskustelussa, ja sen edut moni onkin valmis myöntämään – lisäähän se tutkimuksen avointa saatavuutta puolin ja toisin. Mutta riittääkö se tieteenalan kehittymisen ja eteenpäin menemisen kannalta? Voiko avoin tiede toteutua täydessä voimassaan, jos esteeksi nousevat tutkimusaineistojen avoimeen jakamiseen liittyvät ongelmat? Pelkkä tieteen avoimuutta ylistävä triumfi saat- taan jäädä turhan irralliseksi ja pahimmillaan vain tiedepoliittisen keskustelun tasolle, jos aineistojen avointa saatavuutta ei saada sidottua tiukemmin osaksi tutkijoiden omaa todellisuutta.

Tutkimusaineistojen avaaminen ja niiden jatkokäytön mahdollistaminen ovat Tietoarkiston perustehtävän keskeisiä osia. Tietoarkisto haluaa palvella jatkossa asiantuntevasti myös humanisteja ja vastata humanististen aineistojen tallentamista ja jatkokäyttöä koskeviin kysymyksiin. Siksi tämän vuoden painetun Tietoarkisto-lehden teemaksi on valittu ”humanistin Tietoarkisto”. Lehti esittelee jo olemassa olevia Tietoarkiston palveluita, joita humanististen alojen tutkijat, opettajat ja opiskelijat voivat tällä hetkellä hyödyntää. Tavoitteena on, että tulevaisuudessa Tietoarkiston palveluiden kirjo on vielä nykyistä laajempi ja humanististen alojen tarpeet paremmin huomioiva.

Gör ditt material tillgängligt, humanist!

Den humanistiska forskningen har traditionellt baserat sig på att man flitigt utnyttjat arkivmaterial. Särskilt inom historieforskningen använder man sig aktivt av olika arkiv; arkiven är en av hörnstenarna i forskningsarbetet och forskare är vana att arbeta i arkiv. Den humanistiska forskningen och den dagliga användningen av arkiverat material hör naturligt ihop.

Den av humanister gynnade arkivforskningen har under lång tid betytt att man haft tillgång till ett ymnighetshorn som i huvudsak bestått av material i pappersform. Utvecklingen, där man i allt snabbare takt omvandlar analogt arkivmaterial till digital form, håller dock på att omforma grunderna för materialhanteringen också inom humaniora, även hur forskningen utförs håller på att förändras. Det kulturella arvet i digital form är ur forskarens synpunkt mycket användbart när man kan sitta i sin egen soffa där hemma och bläddra i och använda material.

Trots förtrogenhet med arkiv och trots alla digitaliseringsprojekt som kulturarvsorganisationerna genomfört kan de flesta forskare inom humaniora ännu inte tänka sig alla möjligheter som arkivering och tillgängliggörande av eget material kan ge. Dataarkivet genomförde på våren en enkät riktad till forskare inom historia och hälsovetenskap. Enligt resultaten från enkäten är det typiska för humaniora att det insamlade forskningsdatamaterialet förblir hos forskarna själva. Det är också oftast forskaren själv som sannolikt senare kommer att använda materialet.

Av de tillfrågade humanisterna var dock lite över hälften beredda att öppna sitt material för att användas av andra. Att cirka femtio procent av de tillfrågade var välvilligt inställda är inte egentligen ett dåligt resultat om man beaktar att öppnandet av forskningsmaterial för andra inom humaniora som begrepp ännu är ganska främmande. Situationen håller dock på att förändras. För att parafrasera en känd aforism: "Det är ganska fifty-sixty hur det går". Ganska säkert är dock att kraven även inom humaniora kommer att öka på att material skall öppnas för att kunna användas av andra. En förut-

sättning för publicering inom vissa andra vetenskaper är att forskningsmaterialet görs allmänt tillgängligt. Detta gäller ännu inte som villkor inom humaniora, men inom de närmaste åren torde kraven på detta komma att öka.

Den humanistiska forskningstraditionen ser ut att närma sig ett brytningsskede med krav på såväl digitalisering, tillgänglighet som befrämjande av öppenhet i materialhanteringen. Även om förändringens vindar inte, åtminstone ännu, blåser med stormstyrka, finns det tecken på vindpustar som redan nu skapar lätt turbulens i forskningskulturen inom humaniora. För sin del torde detta påverkas av forskningsfinansiärernas, såsom Finlands Akademis, rekommendationer om att insamlat material skall tillgängliggöras för andra. När forskare ansöker om finansiering tvingas de fundera på vad det verkligen betyder att tillgängliggöra forskningsdata.

Öppenhet har man dock länge pratat om i forskningsvärlden genom att uppmuntra forskare bl. a. till öppen publicering. *Open access* har likt ett mantra varit ett ordpar som upprepats i den vetenskapspolitiska diskussionen, och det är många som är villiga att erkänna fördelarna med den – den ökar ju öppenhet och tillgänglighet inom forskningen på alla sätt. Men är det tillräckligt med tanke på utvecklingen och framstegen inom vetenskapen? Kan en öppen vetenskap förverkligas fullt ut, om det uppstår hinder förknippade med tillgängliggörandet av forskningsmaterial? En triumf som enbart lovprisar vetenskapens öppenhet kan visa sig vara ett lösryckt fenomen och kan i värsta fall stanna på den vetenskapliga diskussionsnivån, om man inte mer aktivt förmår koppla öppen tillgänglighet till forskarens egen verklighet.

Att öppna forskningsmaterial för användning och möjliggöra att material också i fortsättningen står till forskarnas förfogande är en central del av Dataarkivets basverksamhet. Dataarkivet vill i framtiden på ett professionellt sätt betjäna också humanister och svara på frågor som berör bevaring och användning av arkiverat material inom humaniora. Därför har vi i år som tema för den tryckta tidningen Tietoarkisto valt "humanistens Dataarkiv". Tidningen presenterar de tjänster och den service som redan är tillgängliga vid Dataarkivet. Allt detta kan forskare, lärare och studerande inom humaniora idag utnyttja. Målsättningen är att i framtiden bredda Dataarkivets service- och tjänsteutbud ytterligare och i större utsträckning än för närvarande ta hänsyn till behov inom humaniora.

- Klo 12:15- Tervetuloa
Mari Kleemola, tietopalvelupäällikkö, Tietoarkisto
- Klo 12:20-13:00 Ailan käyttö ja aineistovarannot
Hannele Keckman-Koivuniemi, tietopalveluasiantuntija, Tietoarkisto
- Klo 13:00-13:30 Tutkijapuheenvuoro: Käytä ja arkistoi aineistoja
Anne Korp, yliopistonlehtori, Tampereen yliopiston terveystieteiden yksikkö
- Klo 13:30-14:00 Opettajapuheenvuoro: European Social Surveyn Suomen aineisto tarjoaa mielenkiintoiset aineistot opetukseen ja opinnäytteisiin
Pertti Jokivuori, lehtori, Jyväskylän yliopiston yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
- Klo 14:00-14:20 Aineistopaikinnon jako ja palkitun puhe
- Klo 14:20- Päätösyhteenveto
Mari Kleemola, tietopalvelupäällikkö, Tietoarkisto
- Täytkekakkua ja juhlakahvit

Tietoarkiston kehittämispäällikkö Mari Kleemola avasi historian ensimmäisen Aila ja aineistojen jatkokäyttö -seminaarin.

Aila-Seminaari:

”Valmiin aineiston käyttäminen on kaikkien etu”

Ensimmäisen Aila-aineistoseminaarin esiintyjät kannustivat kuulijoita tutkimusaineistojen arkistointiin ja jatkokäyttöön. Seminaarin päätteeksi Tietoarkisto palkitsi yhden, erityisen ansiokasta aineistohallintaa osoittaneen arkistojan.

Teksti ja kuvat: Kaisa Järvelä

Tietoarkisto järjesti historian ensimmäisen Aila ja aineistojen jatkokäyttö -seminaarin Tampereen yliopistolla Ailan päivänä 17. syyskuuta. Aineistotapahtumasta on tarkoitus kehittää säännöllinen Ailan päivän perinne. Ensimmäinen seminaari keräsi paikalle noin kuusikymmentä aineistokysymyksistä ja Tietoarkiston palveluista kiinnostunutta kuulijaa.

– Jos ette vielä kuulu I love Aila -ryhmään, vaan olette vielä Ailaa vailla, niin toivottavasti tilanne tämän seminaarin jälkeen muuttuu, Tietoarkiston tietopalveluasiantuntija **Hannele Keckman-Koivuniemi** aloitti aineistoportaali Ailaa esittelevän puheenvuoronsa.

Keckman-Koivuniemi painotti, että

arkistoitujen aineistojen ei ole tarkoitus jäädä Tietoarkistoon pölyttymään, vaan ne pyritään saamaan Ailan kautta asiakkaille tehokkaasti jakoon. Keväällä 2014 käyttöön otettu Aila-portaali onkin hänen mukaansa lisännyt Tietoarkiston aineistojen käyttöä merkittävästi kaikissa käyttötarkoituksryhmissä opiskelusta tutkimukseen ja opetukseen.

– Eniten aineistojamme tilaavat tällä hetkellä opiskelijat opiskelukäyttöön, kandidaatin tutkielmiin ja pro gradu -töihin, mutta myös tutkimuksessa ja opetuksessa aineistoja hyödynnetään hyvin.

Syyskuun puolivälissä Ailaan oli Keckman-Koivuniemen mukaan rekisteröitynyt 1414 asiakasta, joista 7 prosenttia oli muualta kuin Suomesta. Kaikkiaan asiakkaita oli yli 30 maasta.

Tutkimusaineistoja Ailan aineistoluettelosta löytyi syyskuussa yli 1180, valta-

osa niistä määrällisiä aineistoja. Yli 300 määrällistä aineistoa oli saatavilla myös englanniksi ja yhdeksässä laadullisessa aineistossa ainakin osa datatiedostoista oli englanninkielisiä. Aineistomäärät luonnollisesti kasvavat jatkuvasti.

Aineistojen käyttöehdot vaihtelevat Tietoarkistossa tapauskohtaisesti, mutta suurin osa niistä, noin 900 kappaletta, on saatavissa tutkimukseen ja opiskeluun rekisteröityneille asiakkaille. Syyskuussa noin 150 aineistoa oli saatavissa tutkimukseen pro gradu -töistä alkaen ja vähän yli 90 vain luovuttajan luvalla. 35 aineistoa oli ladattavissa täysin vapaasti ilman rekisteröitymistä.

Aineistojen jatkokäyttäminen on ilmaista, mutta Keckman-Koivuniemi muistutti, että tekijöihin pitää aina viitata

Jyväskylän yliopiston yliopistonlehtori Pertti Jokivuori käyttää säännöllisesti metodiopetustyössään Tietoarkiston aineistoja.

ja julkaisusta tiedottaa Tietoarkistolle.

Lähtötulevaisuudessa Aila on kehittymässä monin tavoin. Keckman-Koivuniemi paljasti, että jatkossa tutkijat voivat myös luovuttaa aineistonsa Tietoarkistolle suoraan Ailan kautta.

"Aineistot mahdollisimman laajaan käyttöön"

Keckman-Koivuniemen lisäksi aineistojen jatkokäytöstä ja arkistoinnista puhui seminaarissa kaksi Tietoarkiston käyttäjää.

Tampereen yliopiston Terveystieteiden yliopistonlehtori **Anne Konu** on tallentanut *Koulujen hyvinvointiprofiili* -aineistoja Tietoarkistoon jo kymmenen vuotta. Profiilit ovat hyvinvointikyselyjä, jotka kerätään säännöllisesti internetin kautta suomalaisilta koululaisilta ja koulujen henkilökunnalta. Lisäksi Konu on aktiivisesti suosittelut Tietoarkiston aineistoja gradu- ja väitöskirjaohjattavillensa.

– Voin ottaa aineistoni Tietoarkistosta koska tahansa käyttööni ja tehdä sillä mitä haluan, mutta se on varmassa tallessa ja saatavana myös muille. Lisäksi Tietoarkisto kuvailee aineistot erinomaisesti, Konu perusteli, miksi hän arkistoi omat tutkimusaineistonsa.

Etenkin julkisilla varoilla kerätyt aineistot pitäisi Konun mielestä saada mahdollisimman laajaan käyttöön. Hän arvioi omien koululaisaineistojensa sopivan joustavasti sekä terveystieteilijöiden, kasvatustieteilijöiden että sosiaalitieteilijöiden käyttöön.

– Miksi tutkija omistaisi yksin julkisin varoin kerätyt aineistonsa? Konu kysyi kuulijoilta.

Aineistojen jatkokäytön mielekkyyttä Konu perusteli muun muassa sillä, että ihmisiltä ei kannata kysyä uudestaan samoja asioita, jotka joku toinen tutkija on jo kysynyt.

– Valmiin aineiston käyttäminen on kaikkien etu. Mitä enemmän me vai-vaamme ihmisiä, sitä tylsistyneempiä he kyselyihimme ovat.

Valmis aineisto säästää panoksia analyysiin

Erityisen hyödyllistä valmiin aineiston käyttäminen on Konun mielestä gradun tekijälle, joka vasta opiskelee tutkimuksen perusasioita.

– On paljon arvokkaampaa oppia tutkimaan, analysoimaan, kirjoittamaan ja lukemaan kuin keräämään aineistoa, josta ei graduntekijän resursseilla välttämättä tule edes kovin luotettavaa, Konu totesi.

Samaa mieltä oli Jyväskylän yliopiston yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitoksen yliopistonlehtori **Pertti Jokivuori**. Hän hyödyntää omassa metodiopetustyössään esimerkiksi Tietoarkistosta löytyviä *European Social Survey (ESS)* -aineistoja.

– Erityisesti määrällisissä aineistoissa riittää tutkittavaa lähes loputtomasti, hän totesi.

– Uuden tutkimustehtävän muotoileminen muuttaa aineiston ikään kuin neitseelliseksi, ja siitä saa takuuvarmasti uuden tutkimuksen aikaiseksi.

ESS-aineistoja Jokivuori on käyttänyt erityisesti aineopintovaiheessa olevien sosiologian, yhteiskuntapolitiikan ja sosiaalisen opiskelijoiden kanssa. Asenteita ja mielipiteitä laajasti kartoittava kyselyaineisto kerätään eurooppalaisilta kahden vuoden välein. Tuorein, vuoden 2014 aineisto on ilmestymässä vielä tämän syksyn aikana.

– ESS-aineistoissa hienointa on rikas ilmiömaailma. Ne tarjoavat erinomaisen mahdollisuuden sosiologiselle mielikuvi-
tukselle, Jokivuori kehuu.

Sosiologian opiskelijoiden metodikursseille aineisto sopii hänestä erityisesti siksi, että se käsittelee tieteenalan kan-

Tietoarkisto myönsi seminaarin päätteeksi Aineistopalkinnon VTT Janne Kivivuorelle. Palkinto oli kierrätyshopeasta valmistettu *Beloved {by} Brunoun* kakkulapio.

nalta relevanttia ilmiömaailmaa.

– Opiskelijan on hyvä nähdä konkreettisesti, että opetetuilla menetelmillä saa irti jotain sosiaalisten ilmiöiden kannalta kiinnostavaa.

Aineistopalkinto Janne Kivivuorelle

Seminaarin päätteeksi Tietoarkisto myönsi vuoden 2015 Aineistopalkinnon Helsingin yliopiston Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin tutkimusjohtajalle, VTT **Janne Kivivuorelle** *Nuorisori-kollisuus* -aineistosarjasta.

Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti käynnisti keuhällä 1995 Kivivuoren johdolla tutkimushankkeen, jonka tavoitteena on seurata nuorison rikollista ja kiellettyä toimintaa pitkällä aikavälillä. Neljän vuoden välein peruskouluikäisiltä nuorilta kerätyt kyselyt on arkistoitu alusta asti Tietoarkistoon jatkokäyttöä varten, vaikka niihin liittyy esimerkiksi tutkimusetiikkaa ja tietosuoja koskevia erityishaasteita. Nuorisori-kollisuusaineistot ovat saatavissa Tietoarkistosta tutkimuskäyttöön, myös pro graduin.

> Aila-seminaarista kuvattu videotallenne ja puhujien käyttämät materiaalit ovat Tietoarkiston verkkosivuilla osoitteessa www.fsd.uta.fi/fi/ajankohtaista/tapahtumat/Aila_aineistojen_jatkokaytto_2015/.

Nuorisorikollisuuskyselyissä näkyvät nekin rikokset, joista poliisi ei tiedä

Tietoarkisto myönsi VTT **Janne Kivivuorelle** vuoden 2015 aineistopalkinnon Nuorisorikollisuuskyselyt-aineistosarjasta. Nuorten rikoskäyttäytymistä kartoittavien, kansallisten kyselytutkimusten kerääminen alkoi Kivivuoren johdolla vuonna 1995. Nykyisin kysely kerätään koululaisilta neljän vuoden välein. Kaikki aineistot on aiheen arkaluonteisuudesta huolimatta pystytty arkistomaan Tietoarkistoon.

Teksti ja kuva: Kaisa Järvelä

Nuorisorikollisuuskyselyt eivät ole VTT Janne Kivivuorelle mikään tahansa kyselytutkimussarja. Kyseinen tutkimus teki Kivivuoresta kaksikymmentä vuotta sitten kriminologin ja avasi uran, joka on vienyt aina Helsingin yliopiston Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin tutkimusjohtajan paikalle asti.

– Olin toiminut muutaman vuoden Oikeuspoliittisen tutkimuskeskuksen kriminologisessa yksikössä tutkimusavustajana, kun saimme yksikön silloisen tutkimusjohtajan **Kauko Aromaan** kanssa ajatuksen, että Suomeen tarvitaan kansallinen nuorisorikollisuuden osoitin, Kivivuori muistelee.

Aromaa palkkasi Kivivuoren suunnittelemaan ja toteuttamaan ensimmäistä Nuorisorikollisuuskyselyä, joka kerättiin suomalaisilta yhdeksäsluokkalaisilta Kivivuoren johdolla vuonna 1995.

Nykyisin neljän vuoden välein kerät-

tävä kysely on siitä asti ollut keskeinen osa sekä Kivivuoren uraa että suomalaista kriminologista tutkimusta. Ensimmäiset kymmenen vuotta Kivivuori toimi kyselyn tutkijana, ja viimeiset kymmenen vuotta hän on ollut hankkeessa mukana tutkimusjohtajan roolissaan. Juuri nyt suunniteltavana on vuoden 2016 kysely.

– Kyselyn keskeiset osat pysyvät samoina vuodesta toiseen, mutta mukaan tulee aina myös jotain uutta. Juuri nyt suunnittelemme, mitä monista kriminologisen tutkimuksen kannalta tärkeitä vaihtoehtoista otamme ensi vuoden kyselyyn ja mistä joudumme karsimaan.

Vuoden 2012 aineistossa erityistä oli esimerkiksi yhteistyö psykologien ja psykiatrien kanssa. Sen ansiosta vahvasti sosiaalitieteelliseen kriminologiaan nojaavaan kyselyyn tuli mukaan pari psykologiassa käytettyä yksilötason persoonallisuussmittaria. Kivivuori vinkkaakin, että vuoden 2012 aineistosta löytyy kiinnostavaa materiaalia myös psykologiseen tutkimukseen.

Arkistointi tieteen ja tutkijan etu

Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos alkoi arkistoida Nuorisorikollisuuskyselyitä Tietoarkistoon aivan 2000-luvun alussa. Tuolloin avoimen tieteen kysymykset eivät vielä olleet nykyiseen tapaan tappelilla, mutta päätös aineistojen jakamisesta syntyi heti, kun Kivivuori kuuli Tietoarkiston olemassaolosta.

– Aineistojen jakamista voi perustella sekä tieteen että tutkijan edulla. Avoimuus, toistettavuus ja kontrolloitavuus ovat tieteessä keskeisiä periaatteita. Tutkijan näkökulmasta tärkeä motiivi on se, että oma tutkimusaihe saa näkyvyyttä, Kivivuori luettelee arkistoinnin etuja.

Rikollisuus ja rikoksen uhriksi joutuminen ovat aiheina arkaluonteisia, mutta aineistojen arkistointia on helpottanut se, että Nuorisorikollisuuskyselyiden lähtökohtana on yksilöiden ja koulujen anonymiteetin vaaliminen.

– Tietoarkisto-yhteistyön ansiosta arkistoinnin ammattilaiset vielä tarkistavat, että aineistomme varmasti ovat anonymoituja niin kuin olemme tutkittaville luvanneet, Kivivuori toteaa.

– Muistan tapauksia, joissa Tietoarkisto on huomauttanut jonkin seikan voivan aiheuttaa epäsuoraa tunnistettavuutta. Silloin tiettyjä muuttujia on vielä jälkikäteen poistettu aineistosta.

Kysely tuo esiin myös piilorikollisuuden

Kriminologisen tutkimuksen perusongelma on, että viranomaisten tietoon tulee vain pieni osa rikoksista. Rikollisuuden tutkiminen vaatiikin metodin, jolla saadaan tietoa myös niistä rikoksista, jotka eivät paljastu virkavallalle ja jäävät siksi rekisterilähteiden ulkopuolelle. Nuorisorikollisuuskyselyn kaltaiset kokonaisrikkisuustutkimukset palvelevat juuri tätä tehtävää.

– Nuorisorikollisuuskysely on nuorten kokonaisrikollisuuden seurannassa Suomen tärkein järjestelmä, Kivivuori arvioi.

Kysely, jossa rikoksiin liittyvistä kokemuksista kysytään suoraan nuorilta itseltään, mahdollistaa nuorison kokonaisrikollisuuden määrän, piirteiden, muutosten ja trendien seuraamisen. Lisäksi siitä syntyviä aineistoja käytetään kriminologiseen perustutkimukseen.

Kivivuori itse on tarkastellut Nuorisorikollisuuskysely-aineistoja viimeksi rikoskäyttäytymisen välittömien motiiv-

Janne Kivivuoren pitkäaikainen työpaikka, nykyiseltä nimeltään Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti muutti lokakuussa yliopistoon liittymisen myötä vanhalta paikaltaan, aivan meren rannasta, yliopiston tiloihin Metsätaloon.

Aineistopalkinto

- > Tietoarkisto myöntää Aineistopalkinnon huomionosoituksena henkilölle, tutkimusryhmälle tai organisaatiolle, joka on osoittanut esimerkillistä aineistonhallintaa ja tutkimusaineiston koko elinkaaren huomioimista aineistonkeruun suunnittelussa sekä aineiston keräämisessä, organisoinnissa ja arkistoinnissa.
- > Aineistopalkinto on perustettu vuonna 2014.
- > Ensimmäisenä palkinnon sai taiteen tohtori **Michail Galanakis**.

vien näkökulmasta. Tulossa on vertais-arvioitu artikkeli, jossa hän on yhdessä **Jukka Savolaisen** ja **Mikko Aaltosen** kanssa tutkinut, missä määrin nuorten rikoskäyttäytyminen liittyy kostomotiiviin.

– Aiheella on rikoksentorjunnallista merkitystä, koska kostomotiivi on etenkin väkivallassa yleinen ja voi johtaa itseään ruokkivaan kierteseen.

Koulujen kannattaisi priorisoida kyselyitä

Vaikka Nuorisoriikollisuuskysely on Suomen tärkein nuorisoriikollisuuden seurantatyökalu, ei ole itsestään selvää, että koulut suostuvat mukaan yhden oppitunnin vievään tutkimukseen.

Kivivuori kertoo, että kansainvälisesti vertaillen tutkijat pääsevät Suomessa kouluihin vielä helposti, mutta kahden viimeisen vuosikymmenen aikana tilanne on täälläkin vaikeutunut. Useimmiten koulumaailma perustelee tutkimuskriittisyytensä sillä, että kyselyitä tulvii ovista ja ikkunoista.

– Meidän kohdallamme argumentti ei tunnu kovin osuvalta, koska Nuorisoriikollisuuskysely on sekä koulukenttää, opetushallintoa, oikeushallintoa että sisäasiainhallintoa hyödyttävä kansallinen osoitinjärjestelmä, Kivivuori toteaa.

– Kouluista kerättäviä kansallisia osoitinjärjestelmiä on Suomessa vain kourallinen. Jos tutkimuksia on tulvaksi asti, suuri osa lieenee opinnäytetöitä. Olisikin tärkeää, että koulut ja kuntatason päättäjät osaisivat priorisoida kansalliset osoittimet opinnäytetöiden edelle, hän toivoo.

Kivivuori vinkkaa, että esimerkiksi Nuorisoriikollisuuskysely-aineistot voisivat toimia hyvin myös monen graduutekijän aineistona. Valmiin aineiston käyttäminen tällaisissa tutkimuksissa säästäisi sekä tutkijan että koulujen aikaa.

Kriminologia murroksessa

Juuri nyt suomalainen kriminologia ja Kivivuoren pitkäaikainen työpaikka elävät jännittäviä aikoja. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos liitettiin vuoden alussa Helsingin yliopistoon ja samassa laitok-

sen nimi muuttui Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutiksi.

– Olemme yhä murrosvaiheessa, mutta uskon, että liitos tulee hyödyttämään yliopistoa, oikeusministeriön hallinnon alaa ja kaikkia toimijoita, jotka tarvitsevat tutkimustietoa rikollisuudesta ja sen kontrollista.

Kivivuori odottaa, että liitoksen ansiosta kriminologisen tutkimuksen määrä jatkossa kasvaa. Todennäköistä on, että myös Nuorisoriikollisuuskyselyt löytävät uusia jatkokäyttäjiä.

– Ainakin itselläni suurin arkistoituihin aineistoihin liittyvä huoli on se, että niitä ei käytetä. Toiveena taas on aina, että aineistoja käytettäisiin vielä nykyistä enemmän, hän toteaa.

Nuorisoriikollisuuskyselyt ovat saatavilla Tietoarkistosta tutkimukseen ja ylempiin opinnäytetöihin.

> Lue myös: Järvelä, Kaisa (2015). Nuorta lyö ikätovereista todennäköisimmin oma veli. Tietoarkisto 41 (Navigoi www.fsd.uta.fi : Lehti : Lehdet : Numero 41).

Tietoarkisto on nyt myös humanistin palveluksessa

Näin Tietoarkisto palv

Teksti: Katja Fält

Humanistisessa tutkimuksessa arkistoaineistojen käyttö on arkipäivää, mutta omien tutkimusaineistojen arkistointi ja valmiiden tutkimusaineistojen jatkokäyttö on edelleen melko vierasta. Avoimen tieteen kysymykset kuitenkin nousevat jatkuvasti keskeisempään asemaan sekä suomalaisessa että kansainvälisessä tiedepolitiikassa. Esimerkiksi suuret tutkimusrahoittajat kuten Suomen Akatemia suosittelevat jo nyt tutkimusaineistojen arkistointia ja avaamista.

Tietoarkisto on vahvasti mukana luomassa Suomelle kansallisia käytäntöjä humanististen tieteenalojen aineistojen arkistointiin ja jatkokäyttöön. Asian parissa on vuoden 2015 alusta lähtien työskennellyt täysipäiväisesti tieteenala-asiantuntija **Katja Fält**.

Tällä aukeamalla Fält antaa käytännön neuvoja siihen, miten humanisti voi hyödyntää Tietoarkiston palveluita. Lisäksi teemasivuilla on muun muassa Tietoarkiston aineistoja omassa tutkimuksessaan hyödyntäneen Tieto-Finlandia-palkitun historian tutkijan **Ville Kivimäen** haastattelu sekä sosiologin ja folkloristin tiukka keskustelu siitä, onko anonymisointi aineistojen tuho vai niiden avaamisen edellytys. ●

Aineistojen arkistointi

Tutkimustarkoituksiin kerätyt aineistot, esimerkiksi haastattelut, kyselyt, muistitietokeruut, asiakirjojen pohjalta laaditut omat aineistot, valokuvat, kartat ja tilastot ovat ainutkertaisia kulttuurisia dokumentteja, joiden arkistointi mahdollistaa arvokkaan kulttuuriperinnön säilymisen. Siksi on tärkeää, että tutkimusaineistot säilyvät käytettävänä ja ymmärrettävänä tuleville sukupolville myös digitaalisessa muodossa. Arkistointi on lisäksi tutkijalle tietellinen meriitti.

■ MIHIN KÄYTÄT

Arkistointi on ratkaisu, kun haluat säilyttää tutkimusaineistosi tietoturvallisesti ja rahoittajien vaatimusten mukaisesti pitkäaikaistallennukseen tarkoitetussa paikassa. Arkistomalla tutkimusaineistosi muun tiedeyhteisön saataville edistät tieteen avoimuutta.

■ KÄYTTÖ VAATII

Aineistojen arkistointi vaatii datatiedostoina tallennettuja sähköisiä tutkimusaineistoja, jotka on dokumentoitu riittävän tarkasti. Arkistoinnin yhteydessä täytät sekä aineiston kuvauslomakkeen että arkistointisopimuksen, joista käyvät ilmi aineiston sisällön ja keruun kuvailu sekä aineiston tekijätiedot.

Aineistojen jatkokäyttö

Aineistojen jatkokäyttö mahdollistaa eri tieteenalojen tuottamien aineistojen monipuolisen käytön.

■ MIHIN KÄYTÄT

Jatkokäyttäjänä hyödynnät toisten jo kokoamaa aineistoa ja säästät siten aikaa ja vaivaa. Voit hakea ja selata palveluportaali Ailaan arkistoituja aineistoja ilman rekisteröitymistä ja ladata täysin avoimia aineistoja. Rekisteröitymällä Ailan käyttäjäksi pääset lataamaan myös käyttöehtoja sisältäviä aineistoja.

■ KÄYTTÖ VAATII

Useimpien aineistojen lataamiseen tarvitset Haka-tunnukset eli oman yliopisto-organisaatiosi tai tutkimuslaitoksesi peruspalvelutunnukset. Rekisteröitymällä Haka-tunnuksilla aineistoportaali Ailaan pääset lataamaan aineistoja. Jos et pysty käyttämään Haka-tunnistautumista, voit vaihtoehtoisesti hakea käyttäjätunnusta Ailassa.

Ailan osoite on <https://services.fsd.uta.fi/>.

Yhteiskuntatieteellinen tietoarasto on saamassa virallisen mandaatin humanististen alojen aineistojen arkistointiin. Jo nyt kaikki Tietoaraston palvelut ovat maksutta myös humanistien kytössä. Tämä Tietoarasto-lehti pyrkii esittämään konkreettisesti, miten avoimen tieteen kysymykset ja Tietoaraston palvelut liittyvät tavallisen tutkijan työhön humanistisilla tieteenaloilla.

velee humanistia:

Pohtiva

Pohtiva eli Poliittisten ohjelmien tietovaranto sisältää suomalaisten poliittisten puolueiden ohjelmia 1800-luvulta nykypäivään.

■ MIHIN KÄYTÄT

Pohtivaan kannattaa tutustua, jos haluat saada Suomen poliittisten puolueiden ohjelmia ja tekstejä keskitetysti käyttöösi. Pohtivassa voit selata puolueiden – niin suurten, edelleen olemassa olevien puolueiden kuin jo toimintansa lopettaneidenkin – yleisohjelmia, vaaliohjelmia ja erityisohjelmia.

■ KÄYTTÖ VAATII

Pohtivan käyttö on maksutonta ja kaikille avointa. Tekstejä voit hakea hakutoiminnolla. Pohtiva on osoitteessa www.fsd.uta.fi/pohtiva/.

Aineistonhallinnan käsikirja

Aineistonhallinnan käsikirja tarjoaa ohjeita sähköisen tutkimusaineiston hallintaan sen elinkaaren kaikissa vaiheissa.

■ MIHIN KÄYTÄT

Aineistonhallinnan käsikirjasta löydät kattavat ja yksityiskohtaiset ohjeet koko tutkimuksen suunnitteluun ja sen toteuttamiseen. Lisäksi käsikirja neuvoo yksityiskohtaisesti, kuinka hallitset ja käsittelet tutkimusaineistoja käytännössä: miten nimeät esimerkiksi erilaiset tiedostoformaatit ja miten ratkaiset tekijänoikeuteen liittyvät kysymykset tai tutkimukseen liittyvät sopimusasiat.

■ KÄYTTÖ VAATII

Aineistonhallinnan käsikirja on vapaasti luettavissa osoitteessa www.fsd.uta.fi/aineistonhallinta/fi/.

Tietopalvelu

Tietoaraston asiantuntijat palvelevat sekä puhelimitse että sähköpostin välityksellä.

■ MIHIN KÄYTÄT

Tietopalvelu auttaa, kun tarvitset apua tai neuvoja Tietoarastoon arkistoitujen kotimaisten tutkimusaineistojen haussa ja käytössä. Apua kannattaa kysyä myös silloin, kun haluat käyttää arkistoituja aineistoja joko tutkimus-, opetus- tai opiskelutarkoituksiin. Saat opastusta tarpeidesi mukaan esimerkiksi aineistojen hallintaan, turvalliseen säilytykseen sekä tutkimuksen etiikan ja lainsäädännön ongelmiin.

■ KÄYTTÖ VAATII

Ota yhteyttä Tietoaraston asiakaspalveluun joko sähköpostitse asiakaspalvelu.fsd@uta.fi tai puhelimitse +358 40 190 1442. Voit myös kysyä neuvoja henkilökohtaisesti asiantuntijoiltamme, joiden yhteystiedot ovat Tietoaraston verkkosivuilla osoitteessa <http://www.fsd.uta.fi/fi/yhteystiedot/henkilokunta.html>.

Tietoarkisto selvitti miten tutkijat suhtautuvat aineistojen avaamiseen

Kysely paljasti, että arkistointi on melko vierasta sekä humanisteille että terveys- ja lääketieteilijöille. Silti reilut 60 prosenttia vastaajista arveli käyttävänsä tulevaisuudessa Tietoarkiston palveluita.

Tietoarkisto teki toukokuussa 2015 tutkijakyselyn, jonka tarkoituksena oli selvittää, miten humanistit, terveystieteilijät ja lääketieteilijät suhtautuvat aineistonhallintaan ja aineistojen arkistointiin. Sähköpostikysely lähetettiin yhteensä 1428 tutkijalle.

Vastausprosentti jäi noin neljääntoista. Silti kyselyn perusteella voi päätellä jotain siitä, minkälaisia arkistointikäytäntöjä ja aineistojen jakamiseen liittyviä asenteita Tietoarkiston uusilla tieteenaloilla vallitsee. Humanisteja kyselyn vastaajista oli noin 37 prosenttia, suurin osa heistä historian tutkijoita.

Humanistit tietoisia rahoittajien suosituksista

Tietoarkiston tieteenala-asiantuntija **Annaleena Okuloff** arvioi, että vastaajiksi on todennäköisesti valikoitunut tutkimusaineistojen arkistoinnista kiinnostuneita tutkijoita.

Tästä huolimatta puolet vastaajista ei tiennyt, onko heidän organisaatiossaan ohjeita tutkimusaineistojen säilyttämiseen tai aineistojen avaamiseen muuhun kuin tutkijan tai tutkimusryhmän omaan käyttöön. Tietämättömyys osoittaa, miten uusia asioita aineistojen avaaminen ja arkistointi vielä ovat sekä humanistisilla aloilla että terveys- ja lääketieteissä.

Humanistit olivat kuulleet aineistojen avaamiseen liittyvistä suosituksista kyselyn perusteella lähinnä rahoittajilta (63 prosenttia vastaajista). Julkaisijoiden vaatimuksista tai suosituksista oli tietoisia vain 35 prosenttia humanisteista. Tämä osoittaa, että avoimen tieteen vaatimukset ovat suhteellisen uusi asia myös humanististen alojen julkaisijoille.

Terveys- ja lääketieteissä julkaisijoilta tulevat paineet aineistojen avaamiseen ovat jo selvästi suuremmat. Kyselyyn vastanneista terveys- ja lääketieteilijöistä puolet vastasi kuullessaan julkaisijoilta aineistojen avaamiseen liittyviä suosituksia tai vaatimuksia.

Noin puolet humanisteista valmiita arkistomaan

Vain 20 prosenttia humanisteista arvioi, että aineistojen arkistointi erilliseen tutkimusaineistojen arkistointiin yksikköön on heidän alallansa yleinen käytäntö. Kuitenkin noin puolet kyselyyn vastanneista humanisteista (52 prosenttia) ilmoitti olevansa valmiita arkistomaan aineistonsa. Lisäksi 32 prosenttia vastasi, että saattaisi olla valmiita arkistomaan. Selvästi suurin osa humanisteista (87 prosenttia) oli sitä mieltä, että sopiva taho arkistoinnin hoitamiseen olisi valtakunnallinen data-arkisto.

Toistaiseksi vallitseva käytäntö näyttää humanistien keskuudessa olevan se, että vaikka virallinen arkistointi on harvinaista, aineistoja jaetaan yleisesti tutkimusryhmien kesken. Kyselyyn vastanneista humanisteista käytännön tunnisti peräti 82 prosenttia.

Tietoarkiston palveluita humanistit tunsivat kohtalaisen hyvin. 77 prosenttia kyselyyn vastanneista humanisteista kertoi ainakin kuullessaan Tietoarkistosta. Terveys- ja lääketieteilijöillä vastaava luku oli vielä selvästi pienempi, vain 50 prosenttia.

Vaikka arkistointikysymykset ovat sekä humanisteille että terveys- ja lääketieteilijöille vielä suhteellisen vieraita, selvästi yli puolet vastaajista uskoi joutuvansa asioiden kanssa jossain vaiheessa tekemisiin. Tulevaisuudessa Tietoarkiston palveluita arveli nimittäin käyttävänsä 63 prosenttia sekä humanisteista että terveystieteilijöistä. ●

> Terveys- ja lääketieteilijöiden vastauksista voi lukea lisää syyskuun Tietoarkisto-blogista.

Humanisteja huolestuttavat arkistoinnissa **etiikka, omistus ja käytännön kysymykset**

Tietoarkisto-lehti poimi tutkijakyselystä kolme humanistien suurinta aineistojen arkistointiin liittyvää huolenaihetta. Humanististen alojen tieteenala-asiantuntija **Katja Fält** vastaa tutkijoiden huoliin.

1. Tutkimusaineisto on tutkijan tai tutkimusryhmän henkilökohtaista omaisuutta.

– Humanistisilla aloilla tilanne on usein se, että tutkija kerää aineiston itse työllä ja vaivalla ja keruuprosessin aikana aineistosta tulee hyvin henkilökohtainen. Toisinaan aineiston kerääminen saat-
taa myös maksaa tutkijalle jopa tuhansia euroja, vaikka se humanistisilla aloilla onkin suhteellisen harvinaista.

– Toisaalta humanistit käyttävät usein itsekin erilaisista arkistoista kerättyjä aineistoja. Tätä taustaa vasten voisi ajatella, että myös oman aineiston arkistointi-
minen ja jakaminen muiden tutkijoiden käyttöön tuntuisi mahdolliselta.

– Monia saattaa pelottaa, että oman aineiston menettäminen arkistoinnin myötä tai oma tekijäys jotenkin katoaa. Näinhän asia ei kuitenkaan ole, vaan tutkija voi asettaa aineiston jatkokäytölle halutessaan hyvinkin tarkkoja ehtoja. Aineisto voidaan esimerkiksi avata muille vasta sitten, kun tutkija itse on saanut kaiken siihen liittyvän työn päätökseen tai tutkija voi päättää tapauskohtaisesti, kenelle aineiston luovuttaa.

– Jatkokäyttäjät viittaavat aina alkupe-
räiseen aineiston tekijään, ja arkistointi-
nen meritoi tutkijaa jo ennen kuin kukaan
muu edes käyttää aineistoa.

2. Tutkittavien kanssa ei ole sovittu aineiston arkistoinnista sen keruuvaiheessa.

– Tämä ongelma liittyy pitkälti siihen, että humanistisilla aloilla ei ole tutkimus-
aineistojen arkistoinnin perinnettä. Usein tutkija lupaa rutiiniluonteisesti tutkittavalle käyttää aineistoa vain tekeillä olevassa tutkimuksessaan.

– Arkistointilupia voi periaatteessa kysellä tutkittavilta myös jälkikäteen, mutta se on työlästä. Joissain tapauksissa tutkija on tietoturvasyistä jopa saattanut hävittää kokonaan tutkittavien tiedot, jolloin heidän uudelleen tavoittamisensa on vaikeaa.

– Jos ei halua lähteä kysymään lupia jälkikäteen, aineisto on mahdollista anonymisoida joko kokonaan tai osittain. Joissain tapauksissa hyvä vaihtoehto voi olla arkistoida aineisto vain soveltu-
vilta osin.

– Uusia tutkimuksia suunnitellessa kannattaa jatkossa asennoitua niin, että pyytää arkistointiluvan etukäteen, vaikka ei olisi varma arkistoida tutkimuksen oikeasti vai ei.

3. Aineistojen tietosisältö ja tiedostot ovat puutteellisesti dokumentoituja ja järjestettyjä

– Tutkijoilla tuntuu usein olevan se tilanne, että jos aineistot ovat omassa hal-
lussa, tiedostot on ladattu sinne, missä milloinkin on sattunut olemaan tilaa.

– Huolellinen aineistohallintasuunnitelma kannattaa tehdä heti uuden tutkimuksen aloittamistapauksessa. Silloin aineistot ovat alusta lähtien hallussa ja järjestyksessä. Aineistohallintasuunnitelmaa vaatii nykyään myös Suomen Akatemia, tosin Akatemian hakemusta varten suunnitelman ei tarvitse olla kovin yksityiskohtainen.

– Se kannattaako aineistoa alkaa järjestää tutkimuksen päättyttyä vain arkis-
toimista varten, riippuu tapauksesta ja tutkijan resursseista. Jos projekti vaikuttaa kohtuuttoman työläältä tai aikaa vievältä ja rahoituskin on loppunut, se kannattaa ehkä jättää väliin. Toisaalta, jos tiedostot ovat esimerkiksi yhdellä tai kahdella muistitikulla, ei niiden läpikäymisessä ja järjestämisessä mene lopulta kovin kauan. ●

"Kompakti aineisto vain ponnahti käyttööni"

Tieto-Finlandia-palkittu tutkija-tohtori **Ville Kivimäki** löysi Tietoarkistosta aineiston, joka sopi hänen tutkimukseensa täydellisesti. Kansallisarkistossa puurtamiseen tottuneelle tutkijalle tuli melkein syyllinen olo, kun valmiin aineiston sai käyttöönsä vain muuttamalla klikkauksella.

Teksti ja kuvat: Kaisa Järvelä

Mitä tapahtuu, kun historian tutkija kaivautuu ulos pölyisestä arkistosta ja klikkaa itsensä kotisohvalta Tietoarkiston aineistoluetteloon?

Parhaassa tapauksessa parin hiiren klikkauksen takaa löytyy valmis, juuri omista tutkimuskysymyksistä puhuva kompakti aineisto. Näin kävi Tampereen yliopiston tutkijatohtorille Ville Kivimäelle, kun hän kollegansa kehotuksesta päätti kurkistaa Tietoarkiston verkkosivuille.

Kivimäki oli suunnittelemassa väitöskirjaa, joka käsittelee sodasta paluuta veteraanien lasten, vaimojen ja muiden sukulaisten näkökulmasta. Kuin tilauksesta Tietoarkistossa odotti **Erkki Kujalan** vuosina 1999–2001 keräämä *Sota-ajan pikkupojat* -haastatteluaineisto, joka puhui aiheesta sodan kokeneiden poikien suulla.

Lopulta kävi niin, että Kivimäen väitöskirjan aihe muuttui ennen kuin Kujalan aineisto pääsi jatkokäyttöön.

– En päässyt tutkimuksessa sodan jälkeiseen aikaan asti, vaan keskityin käsittelemään sotapsykiatriaa ja suomalaissotilaiden psyykkisiä murtumisia jatkosodassa, Kivimäki kertoo.

Aiheesta syntyi ehkä viime vuosien kiinnostavin suomalainen historian väitöskirja. Sen pohjalta Kivimäki kirjoitti myös vuoden 2013 Tieto-Finlandia-voittajan *Murtuneet mielet. Taistelu suomalaisotilaiden hermoista 1939–1945*.

Aineisto oli onnenpotku

Kujalan aineistolle löytyi onneksi uusi käyttötarkoitus. Kivimäeltä oli väitöskirjan aiheen muututtua jäänyt käyttämättä myös laaja, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Kansanrunousarkistosta kerätty sota-ajan lasten ja naisten kokemuksia käsittelevä aineisto.

Yhdessä aineistot houkuttelivat Kivimäen kirjoittamaan artikkelin *Sodan rampauttava vanhemmuus*. Artikkeliksi tuli osaksi sotaa lapsen näkökulmasta käsittelevää teosta *Sodassa koettua – Haavoitettu lapsuus* (2007), jonka Kivimäki kirjoitti yhdessä **Sari Näreen, Jenni Kirveen, Atte Oksasen ja Tuomas Teporan** kanssa.

Erkki Kujalan haastatteluaineistosta tuli Kivimäen artikkeliin tukiaineisto, jota hän käytti Kansanrunousarkistosta itse

keräämänsä aineiston ohessa. Valmiiseen artikkeliin päätyi Kujalan tekemistä haastatteluista neljä viitettä. Aineisto herätti Kivimäen myös tajuamaan muun muassa sen, miten vahva kokemus sota-ajan pikkupojilla oli siitä, että miehet ja pojat eivät saaneet näyttää tunteitansa. Hyvin pienet pojat olivat selvästi lukeeneet normin isiensä käytöksestä.

– Olin ajatellut, että kyse olisi ollut jonkinlaisesta stereotypiasta, mutta Kujalan aineistosta nousi selvästi esiin, että kyseessä oli aito tunnekokemus, Kivimäki kertoo.

Kivimäki uskoo, että valmis aineisto

Aineisto herätti tajuamaan muun muassa sen, miten vahva kokemus sota-ajan pikkupojilla oli siitä, että miehet ja pojat eivät saaneet näyttää tunteitansa.

Ville Kivimäki

- > **Syntynyt** vuonna 1976 Helsingissä.
- > **Asuu** Tampereella vaimon ja kahden lapsen kanssa.
- > **Työskentelee** tutkijatohtorina Tampereen yliopiston Yhteiskunnan historian huippuyksikössä.
- > **Palkittu** Tieto-Finlandialla vuonna 2013 samana vuonna julkaistuun väitöskirjaan perustuvasta teoksesta *Murtuneet miehet. Taistelu suomalais-sotilaiden hermoista 1939–1945*.

sopii jatkotutkimuskäytössä parhaiten juuri itse kerätyn aineiston täydentäjäksi. Hän huomauttaa, että aineisto puhuu jatkotutkijalle todennäköisimmin silloin, kun alkuperäisen tutkimuksen aihe ja kysymykset vastaavat suunnilleen omaa tutkimuskysymystä. Kivimäelle itselensä kävi Kujalan aineiston kanssa juuri näin onnekaasti. Erkki Kujala oli käsitellyt omassa tutkimuksessaan hyvin samantapaisia kysymyksiä, joista Kivimäki oli kiinnostunut.

– Hänen aineistonsa oli minulle varsinainen onnenpotku.

Melkein syyllinen olo

Kivimäki arvioi, että ajatus valmiin, toisen tutkijan vaivalla keräämän aineiston käyttämisestä on historianutkijoille yleisesti ottaen melko vieras, jopa hieman vaikea.

– Useimmille historianutkijoille on iskostunut ajatus siitä, että yhtä tutkimusta varten pitää kärsiä arkistoissa vähintään vuosi ja sitkeästi kerätä valtavasta massasta omaan tutkimukseen sopivia tiedonjyväsia.

Se, että aineiston saattoi tilata suoraan Tietoarkiston katalogista ja sen jälkeen vain avata valmiin paketin omasta säh-

köpostista, tuntui Kivimäestäkin melkein uskomattomalta.

– Kompakti aineisto vain ponnahti käyttööni, hän naurahtaa.

Nykyisin aineiston tilaaminen käy vielä Kivimäen kokemustakin helpommin, koska Tietoarkiston vuonna 2014 käyttöön ottaman sähköisen Aila-palvelun kautta aineiston saa ladattua kirjautumisen jälkeen suoraan omalle koneelle.

Kivimäki tunnustaa, että toisen tutkijan tekemän työn hyödyntämisestä tuli aineistoa käyttäessä jopa vähän syyllinen olo. Siitäkin huolimatta, että Kivimäki tiesi hyvin, että aineisto oli arkistoitu >

nimenomaan jatkokäyttöä varten. Hän arvelee tunteen liittyvän mielikuvaan sankarihistorioitsijasta, joka sukeltaa arkistoon ja kaivaa sen uumenista esiin suuria totuuksia.

Kivimäki toteaaakin, että historian­tut­kijoilla voisi olla aineistoihin suhtautumises­sa asennemuutoksen paikka.

– Jos ihmiset eivät suhtautuisi aineis­toihinsa ja niiden keräämisprosessiin niin henkilökohtaisesti, niiden arkistominen ja jatkotutkimuskäyttö tuntuisi varmasti helpommalta kuin nykyisin, hän uskoo.

Seuraava tutkimus suunnitteilla

Kivimäki huomauttaa, että Tampere on historian­ut­kijan näkökulmasta ongelmallinen kaupunki siinä mielessä, että täällä ei sijaitse maakunta-arkistoa. Tutkimus­ma­teriaalia on tavallisesti lähde­t­tävä hakemaan esimerkiksi Helsingistä tai Hämeenlinnasta.

– Näissä oloissa Tietoarkisto on tam­perelaisille historian­ut­kijoille sellainen helmi, että sitä kannattaisi ehdottomasti hyödyntää, hän kehuu.

Juuri nyt Kivimäen oma tutkimus­työ on siinä pisteessä, että olisi aika keksiä uusi tutkimusaihe – ja löytää siihen sopiva aineisto. Kivimäki suunnittelee­kin pikimmiten tarkistavansa, mitä Tietoarkiston kokoelmissa tällä hetkellä on tar­jolla.

Kiinnostavalta vaikuttaa ainakin ihmis­ten äänestyskäyttämistä kartoittava vaaliaineisto, jonka Kivimäki on jo bon­gannut Tietoarkistosta. Luonnollisesti hän saa tämänkin aineiston taipumaan luonte­vasti sotatutkimukseen.

– Kiinnostava, joskin hieman haastava kulma voisi olla ihmisten äänestyskäyt­täytymisen suhde sotakokemuksiin, Kivi­mäki suunnittelee.

Kuka tietää, ehkä Kivimäen tietoko­neella syntyy seuraavaksi Suomen ensim­mäinen, Tietoarkiston tallentaman tutki­musaineiston perusteella kirjoitettu Tieto­Finlandia-palkittu teos. ●

Vaietut surut ja pelot painoivat sotilaiden perheitä

Teksti: Kaisa Järvelä

Sota-ajan lapset kertovat lapsuusmuistoissaan poissaolevista, humalassa riehuvista isistä ja väsyneistä, peloissaan olevista äideistä, mutta mukaan mahtuu muistoja myös kotia rintamal­la suojelevista turvallisista isistä ja lempeästi lapsista huolehtivista äideistä.

Tutkijatohtori **Ville Kivimäki** tiedosti olevansa laajan aiheen äärellä, kun hän alkoi etsiä vastauksia siihen, miten sota vaikutti suomalaisten rintamamiesten vanhemmuuteen sekä sodan kokeneiden lasten ja heidän vanhempinsa väliseen vuorovaikutukseen.

– Sodan jälkeen koteihin palasi Suomessa puoli miljoonaa veteraania, ja pian sen jälkeen saivat alkunsa suuret ikäluokat. Piti miettiä tarkkaan, miten massiivista aihetta käsittelee niin, että siitä saa aikaiseksi riittävän monipuolisen kuvan, Kivimäki muistelee.

Kivimäki kävi *Sodan rampauttama vanhemmuus* -artikkeliaan varten läpi laajan, Suomalai­sen Kirjallisuuden Seuran kokoelmista löytämänsä muistelmia-aineiston. Lisäksi hän käytti tukiaineistona Tietoarkistoon arkistoitua, **Erkki Kujalan** vuosina 1999–2001 keräämää *Sota-ajan pikkupojat* -haastatteluaineistoa.

Rintamalta palasi turvalli­siakin isää

Vaikka sota vaikutti eri perheissä eri tavoin, Kivimäki havaitsi sen tuovan mukanaan konkreettisia vaikutuksia lasten ja vanhempien välisiin suhteisiin.

– Monet lapset alkoivat esimerkiksi pitää tavallisena sitä, että isät ovat poissa ja kokoontuvat kotiin palattuaan miesporukalla juomaan ja puhumaan sodasta, Kivimäki kertoo.

Isien padotut tunteet leimahtivat usein humalassa hallitsemattomaksi raivoksi. Monet pienetkin lapset aistivat äideistensä pelot ja hädän ja yrittivät tekeytyä mahdollisimman huomaamattomaksi, etteivät aiheuttaisi näille enää lisää vaivaa.

Pelon ja hädän lisäksi Kivimäki löysi sota-ajan perheiden kertomuksista kuitenkin myös paljon valoisia muistoja ja kohtaloita.

– Rintamalta palasi traumatisoituneiden miesten lisäksi turvallis­ia, perhekeskeisiä ja viisaita isää, jotka olivat onnellisia mahdollisuudesta aloittaa uudelleen siviilielämä, Kivimäki kertoo.

Perheet kantoivat taakkansa yksin

Sodan jälkeen monessa perheessä ei puhuttu tunteista, mutta Kivimäki korostaa, että ihmisten tunteet näkyvät hänen aineistoissaan selvästi.

– Ihmiset eivät olleet tunteettomia. Suru, menetykset ja kokemukset olivat vain niin suuria ja ahdistavia, että niitä ei pystytty sanallisesti käsittelemään.

Yhteiskunta keskittyi sodan jälkeen taloudelliseen jälleenrakentamiseen ja poliittisten olojen normalisointiin. Sodan fyysiset ja erityisesti henkiset vauriot jäivät perheiden kannet­taviksi.

Kärsimysten jäljet näkyvät vielä ainakin kahden sukupolven päähän. Itse vuonna 1976 syntynyt Kivimäkikin kertoo aistineensa sodan vaikutukset sekä sen kokeneissa isovanhem­missaan että vielä omissa vanhemmissaankin.

– Heidän kauttaan olen nähnyt konkreettisesti, miten sota on vaikuttanut perheissä vielä pitkään sen päättymisen jälkeenkin, Kivimäki kertoo.

Ville Kivimäki kehuu Tietoarkiston olevan tamperelaiselle historiantutkijalle helmi. Perinteisten arkistoaineistojen hyödyntäminen vaatii aina matkustamisen esimerkiksi Helsinkiin.

Kansanrunousarkiston arkistotutkija Juha Nirkko vei sosiologi Anni Ojajärven haastattelun jälkeen tutustumaan SKS:n hienoihin arkistosaleihin, myös arkiston pyhimpään, missä on tallessa näyttävä otos Suomen historiaa.

Anonymisointi: aineiston tuho vai arkistoinnin ehto?

Tarvitseeko tutkijan tietää, kuka tutkimusaineistossa puhuu? Entä minkälainen aineisto on niin arkaluonteinen, että tutkittavan henkilötiedot pitää ennen arkistointia tuhota? Varusmiesten terveyskäyttäytymisestä väitellyt sosiologi **Anni Ojajärvi** ja kansanrunousarkiston arkistotutkija, folkloristi **Juha Nirkko** uskaltautuivat poikkitieteelliseen keskusteluun tutkimusaineistojen anonymisoinnista.

Teksti ja kuva: Kaisa Järvelä

On hiostava keskipäivä kesän ainoalla helteisellä viikolla. Sosiologi Anni Ojajärvi ja folkloristi Juha Nirkko ovat ahtautuneet Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kellariin, pikkiriikkiseen neuvottelu-

huoneeseen keskustelemaan aineistojen anonymisoinnista. Kaikki ennusmerkit viittaavat siihen, että keskustelu saattaa kuumeta tukalaksi.

– Anonymisointi ei välttämättä tee aineistosta huonompaa. Tunnisteeton aineisto voi olla jopa helpommin jaettava ja käytettävissä, kun tietosuojakysymyksiä ei tarvitse juuri miettiä, Ojajärvi aloittaa.

– Useimpien aineistojen kohdalla anonymisointi kyllä heikentää yleistä kiinnostavuutta. Ei tarvitse puhua edes tiedeihmisistä, vaan ihan yleisesti ottaen asia kuulostaa aina kiinnostavammalta, kun sen sanoo joku oikea ihminen, Nirkko vastaa napakasti.

Näkökulmaristiriita kuvastaa, miten eri tavoin eri tieteenalojen edustajat aineistojen anonymisoinnin kokevat. Ojajärveä kiinnostavat sosiologina ilmiöt, ei niinkään se, kuka yksittäinen henkilö niistä aineistoissa kertoo.

Nirkko taas työskentelee arkistotutki-

jana Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Kansanrunousarkistossa. Perinteikkään arkiston tehtäviin kuuluu säilyttää tuleville polville otos kustakin aikakaudesta.

– Tulevaisuuden historian tutkijan näkökulmasta otos on todistusvoimaisempi ja arvokkaampi, kun siinä on tallessa kaikki tunnistetiedot, Nirkko uskoo.

Kansanrunousarkistossa aineistoista poistetaan ennen arkistointia korkeintaan aineiston luovuttajan tiedot.

– Meidän käytäntömme on, että pyrimme heti aineiston syntyvaiheessa saamaan tutkittavilta suostumukset aineiston arkistointiin. Lisäksi valvomme tarkasti sitä, kuka arkistointeihimme pääsee käsiksi, Nirkko kertoo.

Nuori voi katua suostumusta

Anni Ojajärvi teki omaa väitöskirjaansa varten neljäkymmentä haastattelua ja seurasi nuoria miehiä varuskunnassa etnografisesti koko näiden alokasajan. Hänkin olisi periaatteessa voinut kysyä tutkit-

taviltaan luvat siihen, että heidän vastauksensa olisi saanut arkistoida tunnisteellisinä jatkotutkimusta varten. Ojajärvestä menettely olisi kuitenkin tuntunut eettisesti vääraltä.

– Haastateltavani olivat täysi-ikäisiä, mutta silti nuoria. Nuori saattaa herkästi ilmoittaa, että hänen haastattelunsa saa laittaa nimen kanssa vaikka verkkoon, mutta voi olla, että hän ei ajattele enää kahdenkymmenen vuoden päästä samalla tavalla. Koen, että minulla on eettinen velvollisuus ennakoida asia, hän perustelee.

Nirkko toteaa, että Kansanrunousarkistossa alaikäisten vastaajien henkilötietoja ei laiteta SKS:n henkilörekisteriin, ellei asiasta ole erikseen toisin sovittu.

– Alaikäisiltä tulevat aineistot ovat kuitenkin usein koululaisaineistoja, ja papereiden yläkulmassa lukee oppilaiden nimet ja luokka-asteet. Niitä tietoja emme leikkaa pois, eli edes alaikäisiltä kerätyt aineistot eivät ole meillä täysin nimettömiä, hän kertoo.

Aika suojaa tutkittavaa

Ojajärvi pohtii, että voisi harkita tutkittavien henkilötietojen arkistoinnista, jos niillä olisi aineiston kannalta olennainen merkitys. Oman varusmiesaineistonsa tapauksessa hän kuitenkin on sitä mieltä, että mahdollisen jatkokäyttäjän ei tarvitse tietää, kuka vastaukset on antanut.

– Tutkimushenkilöni ovat valikoituneet hyvin satunnaisesti. Jos tutkija etsii vastauksia esimerkiksi siihen, miten nuoret miehet kokevat asepalveluksen, ei pitäisi olla kovin olennaista, kuka yksittäinen henkilö asiasta kertoo, Ojajärvi arvioi.

Hän uskoo, että ainakaan sosiologia anonymisointi ei häiritse, kunhan aineistossa säilyy riittävä konteksti. Vastaajan kasvottomuuden voi välttää käyttämällä pseudonyymia. Nirkko kuitenkin huomauttaa, että joillain tieteenaloilla tutkijalle kelpaavat vain tarkat henkilötiedot.

– Historiantutkijaa henkilötietojen puuttuminen häiritsisi sinunkin aineistossasi todennäköisesti niin paljon, että hän alkaisi selvittää niitä vaikka muista lähteistä, Nirkko arvelee.

Ojajärvi myöntää, että historian tutkimuksessa henkilötiedoilla on olennainen merkitys.

– Voisin kuvitella suostuvani siihen, että aineistoni luovutettaisiin historian tutkijalle autenttisenä viidenkymmen vuoden päästä, hän myöntyy.

Ojajärvi ja Nirkko ovatkin yksimielisiä siitä, että aika on tehokas keino suojella tutkittavaa. Nirkko tosin tietää kokeuksesta, että pitkänkään ajan kuluminen ei aina yksiselitteisesti takaa sitä, ettei kenenkään mieli pahoitu.

– Ihmisillä on useimmiten elossa sukulaisia, jotka saattavat loukkaantua siitä, miten omasta isotädistä tai -sedästä vanhassa aineistossa puhutaan. Meilläkin on arkistossa aika hurjia perinnehaastatte-luja, joissa kertoo luonnehditaan esimerkiksi tunnetuksi valehtelijaksi. Tällaista aineistoa ei voi luovuttaa aivan kenelle tahansa, hän kertoo.

Mahdollinen uhri vai kanssatutkija?

Nirkosta hyvä peruseriaate henkilösuoja-kysymyksiä punnitessa on miettiä, vahingoittaako tunnisteellisen aineiston julkaiseminen tai sen tietyille taholle luovuttaminen jotakuta ihmistä.

– Yksinkertaisimmillaan voi kysyä, tuleeko tästä jollekulle paha mieli, hän kiteyttää.

Ojajärvi innostuu ajatuksesta ja lisää, että vahingoittamisen ei tarvitse tarkoittaa julkista skandaalia, vaan pahaan mieleen voi riittää se, että tutkittavan tunnistaa aineistosta oma veli tai lapsi.

Nirkko huomauttaa, että paha mieli voi syntyä myös siitä, että tutkittavan tiedot on tuhottu aineistosta. Tässäkin mielessä jatkokäytön valvominen voi hänen mukaansa olla anonymisointia parempi vaihtoehto.

– Aina ajatellaan, että nimen mainitseminen saattaa vahingoittaa ihmistä, mutta häntä saattaa vahingoittaa myös nimen mainitsematta jättäminen. Etenkin kirjoitusaineistot ylittävät helposti teoskynnyksen, eli niiden anonymisointi saattaa rikkoo jopa tekijänoikeuslakia.

Esimerkiksi SKS:llä on Nirkon mukaan iso vakituisten avustajien joukko,

”Asia kuulostaa aina kiinnostavammalta, kun sen sanoo oikea ihminen.”

joka kokee aktiivisesti osallistuvansa tutkimuksen tekemiseen.

Nirkolle tuleekin heti mieleen ainakin yksi tapaus, jossa tutkija julkaisi kaikkien haastateltavien nimet nimenomaan korostaakseen näiden roolia aktiivisina, omaehtoisina toimijoina.

– Jyrki Pöysä käytti 1990-luvun lopulla väitöstutkimuksessaan vuodelta 1969 peräisin olevaa keruuaineistoa. Hän julkaisi kaikkien haastateltujen nimet ja perusteli ratkaisunsa toteamalla, että pitää vastaajia kanssatutkijoinaan.

Minkälainen tieto on arkaluonteista?

Ojajärvi huomauttaa, että tapauksesta riippuu myös se, onko jokin asia tutkittavan mielestä arkaluonteinen vai ei. Hän toteaa, että tutkija joutuu tekemään arkaluonteisuutta koskevat eettiset pohdinnat käytännössä jokaisen tutkimuksen kohdalla erikseen.

– Jollekin ihmisellähän jokin asia voi olla arkaluonteinen, ja toiselle sama asia voi olla juuri se, mistä haluaa omalla nimellensä kirjoittaa tai puhua. >

Apua anonymisointiin

Tietoarkisto on laatinut tutkijoille käytännöllisiä ohjeita aineistojen anonymisointiin. Ne löytyvät Aineistohallinnan käsikirjan osuudesta Tunnisteellisuus ja anonymisointi.

> <http://www.fsd.uta.fi/aineistohallinta/>

Tietoarkiston omat anonymisointikäytännöt on kuvattu yksityiskohtaisesti arkistonmuodostussuunnitelmassa.

> www.fsd.uta.fi/fi/hallinto/asiakirjat/AMS/

Kaksi historiantutkijaa pohtii, minkälaiset aineistot heidän alallansa kannattaa avata jatkokäyttöön, ja mitä hyötyjä tai haittoja aineistojen jakamisesta on tutkijalle ja tutkimukselle.

Teksti ja kuvat: Kaisa Järvelä

”Aineiston jakaminen poi

Nirkko jatkaa, että edes laista ei aina löydy arkaluonteisuuden määrittelemiseen kovin suoria ohjeita.

– Henkilötietolaissa luokitellaan arkaluonteiseksi sellaisia melko yksiselitteisiä asioita kuin uskonto tai etninen alkuperä. Toisaalta saman lain mukaan arkaluonteisia ovat jopa ihmisen harrastukset. Tiukimman tulkin mukaan voisikin ajatella, että arkaluonteista materiaalia syntyy aina, kun ihminen puhuu omasta elämästään, hän kärkeä.

Netti sekoittaa pakkaa entisestään

Ojajärvi uskoo, että verkkoaineistojen tutkiminen mutkistaa lähitulevaisuudessa haastavia henkilösuojakysymyksiä vielä entisestään.

– Esimerkiksi nuorisotutkimuksen näkökulmasta internetissä tapahtuu kamalasti kiinnostavia asioita, mutta kenelläkään ei tunnu olevan selvää käsitystä siitä, saako verkosta löytävää materiaalia käyttää tutkimuksessa ja minkälaisilla ehdoilla.

– Oma moraalini sanoo, että vaikka materiaali löytyisi avoimesti internetistä, emme voi tutkijoina käyttää sitä miten tahansa, ainakaan ilman hyviä perusteita, hän pohtii.

Nirkko huomauttaa, että ylipäänsä ongelmallisimpia ovat aineistot, jotka ovat ehtineet syntyä ilman asianmukaista keskustelua. Uusissa aineistoissa on hänen mukaansa aina se hyvä puoli, että asioista pystytään kommunikoidaan ja sopimaan.

– Kaiken kaikkiaan voi kai todeta vain, että pyrkimyksen eettisesti kestävään toimintaan pitää olla abso-luuttinen, ja yksittäistapaukset täytyy sopia sen pyrkimyksen perusteella tapauskohtaisesti, Nirkko tiivistää.

Ojajärvi nykyttelee tyytyväisenä. Ilma SKS:n kellarihuoneessa alkaa käydä tukalan kuumaksi, mutta keskustelu tuntuu löytäneen sävelen, johon molemmat osapuolet voivat yhtyä. ●

Aino Katermaa

Tampereen yliopisto,
Avoimen yliopiston lehtori

Onko sinulla aineistoja, joita voisit arkistoida Tietoarkistoon?

– Omat aineistoni ovat muiden arkistojen kokoelmista kopioitua paperitavaraa eli ne eivät ainakaan nykyisessä olomuodossaan sovi Tietoarkistoon. Periaatteessa kyllä toivoisin, että isot aineistoni pääsisivät jonkun muunkin käyttöön. Minulla on pari sellaistaakin aineistokokonaisuutta, joista en itse lopulta tehnyt tutkimusta. Niistä joku saisi täysin vapaan aineiston ja vaikka tutkimusidean kaupan päälle.

Miksi historiantutkijan mielestäsi kannattaisi luovuttaa aineistonsa jatkokäyttöön?

– Tutkija innostuu aineistossaan tietystä näkökulmasta, mutta kertaalleen vaivalla kerätystä materiaalista voi jonkun toisen silmillä löytä jotain ihan muuta kiinnostavaa.

– Huomionarvoista on myös se, että tulevaisu tutkimuksissa viitataan aina aineiston tekijään. Meillä humanisteilla

on usein vähän julkaisuja, ja ryhmäjulkaisut ovat harvinaisia. Aineistonsa jakamalla humanisti voi saada itsellensä lisämeriittejä melkein kuin tyhjästä.

Minkä tyyppiset historiantutkimuksen aineistot sopivat Tietoarkistoon?

– Erityisesti haastatteluaineistot. Heti tulee mieleen esimerkiksi Kansanperinteen arkistossa olevat, 1960-luvulla kerätyt murrenäytehaastattelut. Ne on sekä literoitu että varustettu huolellisesti asiasanoilla.

Entä minkälaisia aineistoja historioitsijan ei kannata arkistoida?

– Suoraan en keksi mitään, mitä ei kannattaisi arkistoida. Eri asia on se, että Suomessa ei ole varaa alkaa digitoida kaikkia vanhoja paperisia historianaineistoja sähköiseen muotoon.

– Jatkossa ongelman voi kiertää sillä, että tutkijat asennoituvat jo aineistoa kerätessään tallentamaan sen niin, että sähköinen arkistointi onnistuu ilman jälkitöitä.

Voisitko itse ajatella käyttäväsi tutkimuksessasi valmista aineistoa?

– Käytin Suomen historian graduni aineistona 1800-luvun puolivälissä Hämeenlinnassa toimineen työ- ja ojenuslaitoksen vankipäiväkirjoja. Tein päiväkirja-aineistosta tilastoja, joita sitten analysoin. Aineisto oli päiväkirjoissa käsinkirjoitetussa muodossa, mutta sisälto-nsä puolesta se olisi voinut yhtä hyvin olla Excel-tilukoon koottu valmis aineisto.

– Tietoarkistosta olen tilannut opetus- käyttöön osia isosta elintasokyselyaineistosta. Aineisto palveli hyvin tilastomene- telmäkurssini harjoitusaineistona.

kii humanistille meriittejä”

Liittykö aineistojen arkistointiin mielestäsi jotain huolestuttavaa?

– En jaksa uskoa, että joku viitsisi lähteä varastamaan toisen tutkijan tutkimusideaa eli periaatteessa en näe aineistojen arkistoinnissa mitään huolestuttavaa. On kuitenkin tärkeää varmistaa, että aineiston

tekijä kulkee kaikissa artikkeleissa aineistonsa mukana ainakin alaviitteen muodossa.

Minkälaisia palveluita uskot historian-tutkijoiden Tietoarkistolta kaipaavan?

– Humanisteille on varmasti hyötyä mene-

telmäsivusto MOTVista. Sen lisäksi he voisivat kaivata jonkinlaisia tukikeskusteluja eri menetelmien punnitsemisessa. Esimerkiksi määrällisten aineistojen käsitteleminen ja tulkinta ovat varmasti asioita, joihin moni humanisti kaipaa apua.

Pirjo Markkola

**Jyväskylän yliopisto,
Suomen historian professori**

Onko sinulla aineistoja, joita voisit arkistoida Tietoarkistoon?

– Olen mukana Jyväskylän yliopistolla sosiaali- ja terveysministeriön maksamassa *Lastensuojelun menneisyys* -hankkeessa. Haastattelemme noin kolmeasataa henkilöä, jotka ovat vuosina 1937–1983 olleet lastensuojelun huostassa tai työskennelleet tuolloin huostassa olleiden lasten parissa. Aiheena ovat lasten sijaisperheissä ja laitoksissa kohtaamat epäkohdat ja väärinkäytökset kaltoinkohtelusta hyväksikäyttöön ja väkivaltaan eli kyse on todella arkaluontoisista asioista.

Olemme jo sopineet ministeriön kanssa, että aineisto sijoitetaan Tietoarkistoon.

Miksi aineisto kannattaa luovuttaa jatkokäyttöön?

– Haluamme käyttää aineistoa myöhemmin myös omissa tutkimuksissamme. Lisäksi siitä riittää vielä monelle muullekin tutkijalle materiaalia. Äkkiä ajateltuna aineisto sopii historian tutkimuksen lisäksi ainakin sosiaalisen tutkimuksen, sosiologiaan tai vaikkapa kasvatustieteisiin. Olisi sääli, jos tällainen iso haastatteluaineisto jäisi kertakäyttötavaraksi.

Minkä tyyppiset historian tutkimuksen aineistot sopivat Tietoarkistoon?

– Haastatteluaineistot tai esimerkiksi kyselytutkimusaineistot. **Pilvi Torstin** tekemä *Suomalaisten historiatietoisuus* -kysely on hyvä esimerkki sopivasta kyselyaineistosta, ja se löytyykin Tietoarkistosta.

Entä minkälaisia aineistoja historioitsijan ei kannata arkistoida?

– Suurin osa historian tutkijoiden käyttämistä aineistoista on arkistointia varten materiaalista. Tällaisia aineistoja tuskin kannattaa arkistoida uudelleen toiseen paikkaan.

Voisitko itse ajatella käyttäväsi tutkimuksessasi valmista aineistoa?

– Olen käyttänyt omissa tutkimuksissani aika paljon Tampereen kansanperinteen nauhoja, jotka on alun perin kerätty aivan muuhun tarkoitukseen.

– Tietoarkistossa on muutamia aineistoja, joihin olen ajatellut tutustua heti, kun aikaa löytyy.

Liittykö arkistointiin mielestäsi jotain huolestuttavaa?

– Historiantutkijana kaikki tiedon tuhoaminen huolestuttaa, mutta ymmärrän kyllä, miksi aineistot anonymisoidaan ennen arkistointia.

– *Lastensuojelun menneisyys* -aineistossa meillä on haastateltavien tiedot tallennettuna kokonaan erilleen muusta aineistosta ja tuhoamme ne siinä vaiheessa, kun luovutamme aineiston eteenpäin. Anonymisoitu aineisto toimii jatkotutkimuksessa hyvin, kun jotain kysymystä tarkastellaan ilmiötasolla.

Minkälaisia palveluita uskot historian-tutkijoiden Tietoarkistolta kaipaavan?

– Anonymisointipalvelusta olisi varmasti hyötyä, jos arkistoitavana on esimerkiksi iso haastatteluaineisto, jolle ei tutkimuksen aikaisemmissa vaiheissa ole tehty minkäänlaista anonymisointityötä. Tutkija itse joutuu ehkä aloittamaan jo seuraavaa projektia, jolloin vanhan aineiston kanssa ei ole enää aikaa ryhtyä isotöisiin toimenpiteisiin. ●

Näin naapurissa:

Humanistit ovat arkistoineet Ruotsissa lähinnä arkeologian aineistoja

Terveystieteellisten ja lääketieteellisten tutkimusaineistojen hankkiminen on osoittautunut niin haastavaksi, että Ruotsin kansallinen tietoarkisto SND on siirtynyt keräämään näiltä aloilta ensisijaisesti aineistojen metatietoja.

Teksti: Kaisa Järvelä

Ruotsin kansallisella tietoarkistolla SND:llä on ollut mandaatti sekä humanististen että terveys- ja lääketieteen aineistojen arkistointiin vuodesta 2008 asti.

Käytännössä laajentuminen yhteiskuntatieteistä uusille tieteenaloille alkoi kuitenkin vasta pari vuotta myöhemmin. Terveystieteiden tutkimuskoordinaattori **Elisabeth Strandhagen** aloitti tehtävänsään syksyllä 2010 ja humanististen tieteenalojen tutkimuskoordinaattori **Sofia Arvidsson** omassaan vuonna 2011. Tällä hetkellä terveys- ja lääketieteiden tiimissä on kolme jäsentä ja humanistisessa tiimissä viisi.

Humanistisella puolella tutkimusten ja aineistojen hankkiminen on lähtenyt ainakin pelkkien numeroiden valossa liikkeelle hyvin. Vuoden 2014 lopussa kaikista SND:hen arkistoiduista tutkimuksista oli humanistisia jo 46 prosenttia, ja vuoden 2014 aikana arkistoiduista tutkimuksista humanististen tutkimusten osuus oli peräti 71 prosenttia. Kaiken kaikkiaan SND:ssä oli vuoden 2014 lopussa arkistoituna yhteensä 489 humanistista tutkimusta ja 623 humanistista aineistoa.

Valtaosa SND:n humanistisesta datasta kuuluu kuitenkin toistaiseksi yhteen suureen arkeologiseen tutkimusaineistokokonaisuuteen.

– Ilman Uppsalan yliopistolta saa-

tua, arkeologisista tutkimuksista koostuvaa GIS-kokoelmaa SND:llä olisi humanistista dataa toistaiseksi hyvin vähän, Arvidsson toteaa.

Uppsalan yliopiston arkeologian ja muinaishistorian laitokselta saatu GIS-kokoelma koostuu 2000-luvulla Itä-Götanmaalla tehdyistä tutkimuksista. Kokoelmaan kuuluvia aineistoja on arkistoitu SND:hen tällä hetkellä 440.

Muut SND:n arkistoidut humanistiset aineistot ovat etupäässä historian- ja uskontotutkimuksen aloilta. Viime vuonna arkisto vastaanotti ensimmäiset kielitieteelliset aineistonsa.

Arkistointi vielä opettelua

Sofia Arvidsson toteaa, että humanististen aineistojen arkistointi on SND:n henkilökunnallekin vielä opettelemista ja uusien käytäntöjen luomista.

– Lähes jokaisen humanistisen aineiston arkistointipäätös tarkoittaa sitä, että joudumme alusta asti selvittämään, miten sen tyyppinen aineisto arkistoidaan, Arvidsson toteaa.

”Jokainen arkistointiprosessi on nähtävä myös omien kykyjen ja rutiinien kehittämisenä.”

Aineistoissa on usein mukana esimerkiksi erityyppisiä kuvia, ääntä tai videoita. Monissa aineistoissa on lisäksi sekä kvantitatiivista että kvalitatiivista materiaalia.

– Jokaisen tutkimuksen ja aineiston arkistointiprosessi on nähtävä tässä vaiheessa myös omien kykyjen ja rutiinien kehittämisenä, Arvidsson toteaa.

Tunnistetiedot este arkistoinnille

Suurin humanististen aineistojen arkistointia rajoittava tekijä Ruotsissa on aineistojen tunnistetietoja koskevat säännöt. SND saa ottaa tunnistetietoja sisältävää tutkimusdataa vastaan vain Göteborgin yliopistosta, jonka yhteydessä arkisto toimii. Muualta tulevan datan täytyy olla täysin anonymia.

– Tämän vuoksi olemme keskittyneet dataan, jossa ei ole minkäänlaisia tunnistetietoja, Arvidsson kertoo.

Terveys- ja lääketieteiden puolella lähes kaikki tutkimusaineistot sisältävät ainakin jossain määrin henkilötietoja. Tästä syystä ankarat rajoitukset ovat tehneet terveys- ja lääketieteiden datan arkistoinnista SND:lle käytännössä mahdotonta.

– SND ei saa arkistoida mitään selkeää oman yliopiston ulkopuolelta tulevaa aineistoa, jonka henkilötietoihin edes yhdellä tutkijalla on koodiavain, Elisabeth Strandhagen kertoo.

Suomessakin tällaisen datan jatkokäyttäminen on terveystieteissä mahdotonta, mutta arkistointi ja säilyttäminen sentään onnistuvat.

SND on yrittänyt sopeutua tiukkoihin rajoituksiin keskittymällä keräämään lääketieteen ja terveystieteiden aineistoista vain metatietoja. Tällä hetkellä metatiedot on luetteloitu 138 lääke- ja terveystieteen aineistosta. Varsinaisesti arkistoituja terveys- ja lääketieteiden aineistoja SND:llä on vain kymmenkunta.

Toistaiseksi SND on kuvaillut lähinnä epidemiologisia tutkimuksia ja aineistoja. Strandhagen toivoo, että tulevaisuudessa myös kliinisten tutkimusten kuvailutietojen määrä kasvaa.

Metatietokuvausten ensisijainen hyöty on Strandhagenin mukaan se, että tutkijat pystyvät nopeasti selvittämään, mitä kaikkea toiset tutkijat ovat Ruotsissa jo tutki-

Elisabeth Strandhagen (vas.) ja Sofia Arvidsson ovat alusta asti vastanneet SND:n terveystieteiden ja humanististen alojen aineistojen arkistointikäytännöjen luomisesta ja kehittamisestä.

neet ja millaisia aineistoja keränneet.

– Tällaista kokonais kuvaa ei isoissa tutkimusyksiköissäkään välttämättä ole, hän tietää.

Strandhagen toteaa, että kuvailutietojen saaminen on riittänyt Ruotsissa terveys- ja lääketieteen tutkijoille hyvin.

– Jos lääketieteen tutkija kiinnostuu toisen tutkijan tutkimasta aiheesta tai aineistosta, hän tavallisimmin ehdottaa alkuperäiselle tutkimusryhmälle yhteistyötä. Valmiiden aineistojen hyödyntäminen täysin omillaan olisi ruotsalaisille terveys- ja lääketieteilijöille vieras ajatus, Strandhagen kertoo.

Aineistojen avaamisesta vireillä ohjeistus

Tutkimusaineistojen arkistoinnista vaikeuttaa Ruotsissa myös se, että aineistojen arkistointi ja jakaminen on tutkijoille täysin vapaaehtoista. Asiasta ei ole kansallisia säädöksiä eivätkä esimerkiksi tutkimusrahoittajat ole vaatineet aineistojen jakamista.

– Voimme kertoa tutkijoille, mitä hyötyä arkistoinnista heille on, mutta meillä

ei ole esittää argumenttiemme tueksi virallista mandaattia, Arvidsson harmittelee.

EU-tason suositusten ja esimerkiksi kansainvälisten tiedelehtien avoimuusvaatimusten ansiosta ruotsalaistutkijat ovat hänen mukaansa kuitenkin vähitellen tulleet aiempaa tietoisemmiksi arkistoinnin hyödyistä.

Sekä Arvidsson että Strandhagen arvioivat, että useimmat tutkijat olisivat periaatteessa kiinnostuneita aineistojen avaamisesta, mutta heillä ei ole vapaaehtoiseen arkistointiprosessiin riittävästi aikaa.

– Usein arkistointikysymys tulee esille vasta tutkimusprojektin loppuvaiheessa, jolloin tutkijalla on jo aluillaan uusi projekti. Jos esimerkiksi rahoittajat vaatisivat aineistohallintasuunnitelman tekemistä heti tutkimuksen alkuvaiheessa, arkistointiprosessiin lähteminen olisi tutkijalle helpompaa, Arvidsson uskoo.

Parhaillaan Arvidsson ja Strandhagen jännittävät, saadaanko Ruotsissa lähitulevaisuudessa aikaiseksi tutkimusdatan arkistoinnista ja jakamista koskeva kansallinen ohjeistus.

”Ei voi kuin kiinnostuksella odottaa mitä tulevaisuudessa tapahtuu.”

Ruotsin tärkein tutkimusrahoittaja Vetenskapsrådet toimitti Ruotsin hallitukselle viime tammikuussa esityksen, jossa ajettiin julkisesti rahoitetun tutkimusdatan avointa saatavuutta. Ruotsin hallituksen odotetaan vastaavan esitykseen vielä loppuvuoden aikana tai viimeistään vuoden 2016 alussa.

– Vetenskapsrådet on Ruotsissa niin keskeinen tutkimusrahoittaja, että se voisi omalla linjauksellaan tehdä arkistoinnin suosittamisesta normin, jota muut rahoittajat lähtisivät seuraamaan, Strandhagen arvioi.

– Ei voi kuin kiinnostuksella odottaa mitä tulevaisuudessa tapahtuu, Arvidsson toteaa. ●

2014: Unilever ilmoittaa, että Turun Sinappi palaa Suomeen. Valmistus siirtyy pyhäntäläiselle sopimusvalmistajalle Maustojalle.

2008: Uppsalan tuhoaminen

Oi maamme!

Sinappia, juustoa ja herneitäkin mainostetaan nyt sinivalkoisin iskulausein. Selvitimme, lisääkö suomalaisten suomalaisia tuopaikkoja.

Turun Sinappia

Tietoarkisto arkistoi pian ensimmäiset aineistona käytetyt lehtiartikkelit

Kopioisto ja Tietoarkisto solmivat tammikuussa 2015 lisenssisopimuksen, jonka ansiosta tutkimusaineistoihin kuuluvien, tekijänoikeuslain mukaisesti teossuojaa saavien sanomalehti-, aikakauslehti- ja kuva-aineistojen digitaalinen arkistointi ja jatkokäyttö on nyt mahdollista. Tietoarkisto maksaa lisenssistä Kopioistolle vuosittain pienen korvauksen.

Teksti: Kaisa Järvelä

Koska ensimmäiset teossuojatut aineistot arkistoidaan, Tietoarkiston kehittämisspäällikkö Arja Kuula-Luumi?

– Tietoarkistolla olisi periaatteessa ollut mahdollisuus arkistoida suojattuja aineistoja heti tammikuusta 2015 lähtien. Käytännössä ensimmäiset kaksi aineistoa on tarkoitus ottaa vastaan aikaisintaan vuoden lopussa. Molemmista aineistoista, joista keskusteluja on käyty, teossuojattu materiaali koostuu sanomalehtiartikkeleista.

– Toinen aineisto koostuu lehtiartikkeleista, joissa argumentoidaan erilaisen ravitsemussuosituksen puolesta ja niitä vastaan. Tutkija innostui arkistointimahdollisuudesta, koska oli havainnut, että

vastaavanlaisia aineistoja hyödynnetään Yhdysvalloissa ja Kanadassa jatkokäyttöön paljon.

Millaista käytännön hyötyä teossuojattujen aineistojen arkistointiluvasta on tutkimukselle ja sen tekijöille?

– Huolella kerätyt aineistokokonaisuudet on nyt mahdollista arkistoida suoraan tulevien tutkijoiden käyttöön.

– Analysoinnin kohteena olevien aineistojen helppo saatavuus takaa myös sen, että tutkimustulokset on mahdollista verifioida. Vaatimus tulosten todennettavuudesta on tieteen perusperiaate, mutta käytännössä todentaminen on mahdollista, jos alkuperäinen aineisto ei ole saatavilla tai sen hankkiminen on todella työlästä.

– Tähän mennessä esimerkiksi lehtiartikkelit ovat kyllä löytyneet Kansalliskirjastosta, jonka tehtäviin kuuluu kaikkien lehtijuttujen pysyvä säilyttäminen. Jatkokäyttäjä on kuitenkin joutunut etsimään ja tallentamaan alkuperäisen aineistonkeräjänsä jo kertaalleen poimimat ja tallentamat artikkelit sieltä uudestaan.

Mitä tutkijan tulee ottaa huomioon, kun hän haluaa arkistoida Tietoarkistoon teossuojattua aineistoa?

– Verkkosivuiltamme olevasta Aineistohallinnan käsikirjasta löytyy tutkijoille ohjeet siitä, mitä teossuojatuille aineis-

toille pitää tehdä ennen Tietoarkistolle toimittamista.

– Pääsääntö on, että tutkijan täytyy itse tallentaa artikkelit digitaaliseen muotoon. On tärkeää huomata, että myös verkko-lehtiartikkelit tulee tallentaa arkistointia varten heti tutkimuksen alkuvaiheessa, sillä useimmilla verkkolehdistä ei ole selkeitä arkistoja, joissa ne olisivat pysyvästi kenen tahansa saatavilla.

– Lisäksi kaikista lehtiartikkeleista täytyy olla yhdenmukaisesti kirjattuna viitetiedot. Tiedot tulee kirjata sekä sähköisen artikkelin kopioon että vielä erilliseen Tietoarkistolle toimitettavaan artikkeliluetteloon. Luettelo tarvitaan siksi, että Tietoarkisto joutuu säännöllisesti raportoimaan Kopioistolle tiedot siitä, mitä teossuojattuja aineistoja olemme arkistoineet.

Entä onko jotain erityistä, mitä teossuojatun aineiston jatkokäyttäjän pitää huomioida?

– Teossuojattua aineistoa ei periaatteessa saa julkaista. Aineistosta on kuitenkin lupa ottaa omaan tutkimusjulkaisuun lainauksia tutkimuksen edellyttämässä laajuudessa.

– Käytännössä se tarkoittaa, että lyhyen artikkelin voi julkaista vaikka kokonaisuudessaan, jos tutkimuksessa on selvästi analysoitu koko tekstiä.

Oli ainoastaan yläkertoja

KOUVOJA | Kouvola-lainen Kerttu Rita kiittää elämäntarinan...

PERINTÄNÄ 8.3.2013
Kotimaa

SYÖPÖSAIKKO Miljoonia euroja rahoitettiin tutkimustyöhön ja syöpäneuvontaan

Uusi, 100 miljoonaa euroa kestävä tutkimus- ja neuvontaprojekti aloitettiin syyskuussa 2012. Sen tarkoituksena on parantaa syöpäpotilaiden elämää ja laadua tutkimusta syöpätautiin liittyvistä aiheista. Projektin johtajana toimii Kerttu Rita, joka on Kouvola-lainen. Hän on ollut aktiivisesti mukana syöpätautien tutkimuksessa ja neuvonnassa vuosikymmeniä. Projektin avulla on mahdollista saada lisää tietoa syöpätautien syistä ja hoidoista, mikä voi johtaa uuttien hoitomuotojen kehittämiseen. Lisäksi projekti tarjoaa potilaille parempaa neuvontaa ja tukiä.

Palikat kasaan puhumalla

Parisuhde: Vahva timi-henki kantoi Sari ja Ossi Olin synkkien aikojen yli.

Samassa rintamassa

Aiti ja tytär: Oli Kaurto ja Katja Saastamoinen ovat selvinneet rintasyövästä.

Suomalaistaidet tunteksivat Kotkan Meripäiville
Kotkan Meripäivillä esiintyvät heinäkuussa muun muassa J. Karjalainen, Apulanta, Klaukka, Kaija Koo, Sivi Teräsniska, Tuure Käpäläinen & Kaihon Karavaari, Dingo, PMMP ja Jonne Aaran. Ruutista saapuu Pandora ja Salasta Mr. President. Meripäiviä järjestetään 25. – 27. heinäkuuta. | STT

Sopimus koskee teossuojattuja sanoma-lehti-, aikakauslehti- ja kuva-aineistoja, mutta ei audiovisuaalisia teoksia tai sävellysteoksia. Miksi tällainen raja?

– Tietoarkiston sopimus nojautuu yliopistojen Kopioston kanssa tekemään digilupa-paan. Yliopistojen digilupa ei kata sävellysteosten esityksiä ja niistä tehtyjä tallenteita, tietokoneohjelmia, audiovisuaalisia eikä muita televisiossa tai radiossa lähetettyjä teoksia. Kopiostolla ei ole valtuuksia myöntää lupia liikkuvan kuvan tai musiikin kopiointiin internetistä.

– Esimerkiksi sävellysteoksia ei ole Tietoarkistolle tähän mennessä edes tarjottu. Humanistisille aloille laajentuminen toki tarkoittaa, että joudumme tulevaisuudessa miettimään, miten palvelemme tutkijoita, joilla on sellaisia aineistoja. Videoaineistojen tallentamisesta vastaa Kielipankki, jolla on loistavat ohjelmat av-tallenteiden käsittelemiseen ja tallentamiseen.

Tietoarkisto saa luovuttaa teossuojattuja aineistoja vain tutkimuskäyttöön, ei siis esimerkiksi opetukseen tai alempiin opinnäytetöihin. Miksi näin?

– Kopioston oli helpompi neuvotella oikeudet kaikkien jäsenjärjestöjensä kanssa pelkästään tutkimuskäyttöä varten. – Täytyy katsoa, jos sopimusta voisi tulevaisuudessa laajentaa niin, että myös opiskelukäyttö tulisi mahdolliseksi. Opis-

kelijoiden kannattaa huomata, että pro gradu -tutkielmat lasketaan jo nyt sellaiseksi tutkimuskäyttöksi, johon saamme teossuojattuja aineistoja luovuttaa.

Minkälaisia aineistoja Tietoarkistolta jäi ennen Kopiosto-sopimuksen laati-mista saamatta?

– Tavallisimmin meille on tarjottu aineistoja, joissa on ollut mukana lehtiartikkeleita. Aineistot ovat tyypillisesti olleet haastattelu- tai kyselylomaketutkimuksia, joiden tueksi on kerätty aihetta koskevia lehtiartikkeleita jollain tietyllä otannalla. Tietoarkisto joutui ennen sopimusta arkistoimaan tällaiset aineistot ilman niiden teossuojattuja osia.

– Tallentamatta on jäänyt esimerkiksi laaja lehtiartikkeliaineisto Suomen EU-jäsenyyden neuvotteluista ja siitä, miten media suhtautui aiheeseen neuvottelujen alla. Aineistoon oli poimittu päälehdistä tietyltä ajanjaksolta kaikki EU-jäsenyyttä koskevat lehtijutut. Huolella muodostettu, EU-asenteita koskeva laaja artikkeliaineisto olisi esimerkiksi tämän hetken poliittisessa tilanteessa varmasti kiinnostava.

Miksi Tietoarkisto päätti lähteä työstämään Kopiosto-sopimusta juuri nyt?

– Tietoarkiston toiminnan tunteva Helsingin yliopiston lakimies **Pirjo Kontkanen** otti meihin yhteyttä ja kysyi, olisiko

Tietoarkisto kiinnostunut neuvottelemaan Kopioston kanssa sopimuksen teossuojaa saavien aineistojen tutkimuskäytöstä.

– Tartuin yhteistyötarjoukseen, ja saimme prosessin alkuun kesäkuussa 2014. Myös Kopiosto oli halukas saamaan sopimuksen aikaiseksi, joten sen syntymistä hidastivat lopulta vain yksityiskohdista sopiminen ja byrokraattiset muutoseikat.

Onko teossuojaa saavien aineistojen tallennuskielto muualla maailmassa yhtä ankara kuin Suomessa?

– Rajoitukset vaihtelevat maakohtaisesti. Joissain maissa on olemassa tekijänoikeuslain rajoitussäännös. Käytännössä se tarkoittaa, että säännöksellä rajoitetaan tekijän oikeutta teokseensa niin, että materiaali on vapaasti käytettävissä tutkimukseen ja tallennettavissa osana tutkimusaineistoa. Suomessakin rajoitus olisi mahdollista ottaa tekijänoikeusdirektiivin puitteissa käyttöön.

– Voi olla, että rajoitus tulee meilläkin käyttöön jossain vaiheessa, mutta siitä on jo nyt puhuttu tuloksetta niin pitkään, että olen Tietoarkiston omasta Kopiosto-sopimuksesta todella iloinen. ●

Suomi24-aineisto avaa tutkijoille ovet kansakunnan mielenmaisemaan

Helsinki Challenge -ideakilpailuun osallistunut Kansakunnan mielentila -hanke avasi Suomen suurimman yleisömedian tutkijoiden vapaaseen käyttöön. Miljoonien suomalaisten käymät verkkokeskustelut löytyvät nyt Kielipankista.

Teksti ja kuva: Kaisa Järvelä

Mistä suomalaiset keskustelivat silloin, kun he pääsivät revittelemään mielipiteitään vapaasti nimimerkin suojissa? Monitieteellisen tutkijaryhmän ja Aller Median yhteisen *Kansakunnan mielentila* -hankkeen ansiosta kuka tahansa tutkija voi nyt halutessaan sukeltaa Suomi24-palvelun keskusteluviidakkoon ja ottaa asiasta selvää.

– Jos henkilökeskeinen Facebook on kansakunnan esittelykelpoinen etupiha, asiakaskeinen ja anonyymi Suomi24 on takapiha, jolla jaetaan kaikki ne huolet ja purkaukset, jotka jäävät Facebookissa piiloon, vertaa *Kansakunnan mielentila* -hanketta vetänyt tutkija **Krista Lagus** Helsingin yliopistosta.

Ainakin periaatteessa voisi siis ajatella, että Suomi24-palstan keskustelut antavat ihmisten ajatuksista ja huolista poikkeuksellisen rehellisen kuvan. Palvelua käyttää TNS Gallupin tietojen mukaan joka viikko 1,4 miljoonaa suomalaista, ja kuukausittain sivustolla vierailee jopa 86 prosenttia suomalaisista internetin käyttäjistä. Ei olekaan kovin suurta liioittelua sanoa, että Suomi24-aineiston avaaminen avasi ovet Suomen kansan kollektiiviseen mieleen.

FIN CLARINin Kielipankkiin tallennetusta aineistosta voi etsiä melkein mitä tahansa aina kansallisista kiistanaiheista ja niiden käsittelytavoista ihmisten vuorovaikutustapoihin ja tietoihin poliittisten ilmiöiden tai erilaisten trendien noususta.

Aineisto saattaa vaikuttaa jopa pelottavan massiiviselta, mutta Kielipankin Korp-palvelun ansiosta siihen pääsee pienellä perehdytyksellä käsiksi myös sellainen yhteiskuntatieteilijä, jolla ei ole hallussaan erityisiä ohjelmointitaitoja.

Korpissa aineistoon voi tehdä esimerkiksi sanahakuja tai tutkia lause- ja kapaleyhteyksiä, joissa jokin tietty sana on esiintynyt. Palvelussa onnistuu myös tilastojen kokoaminen ja kuvaajien luominen. Korpin kautta aineistoon pääsee tutustumaan kuka tahansa. Sen lataaminen omalle koneelle vaatii sen sijaan akateemisen lisenssin.

– Aineistosta saa Korpin avulla paljon irti, mutta syvemmän data-analyysin tekeminen edellyttää, että tutkija lataa sen omalle tietokoneellensa. Tässä vaiheessa aineiston käsitteleminen alkaa vaatia myös ohjelmointitaitoja, Lagus summaa.

Liian hieno aineisto vain yhteen projektiin

Ajatus Suomi24-aineiston avaamisesta oli hautunut tutkijoiden mielessä jo jonkin aikaa ennen kuin Helsinki Challenge -kilpailu antoi hankkeelle lopullisen sysäyksen. Ensimmäiseksi aineistosta oli innostunut Kuluttajatutkimuskeskuksen tutkimusjohtaja **Mika Pantzar**, joka oli ehtinyt vakuuttaa aineiston tutkimusmahdollisuuksista myös Suomi24-palvelun oikeudet omistavan Aller Median tutkimusjohtajan **Pauli Aalto-Setälän**. Yksi

tutkimushanke oli jo kaatunut rahoittajan epärointiin.

– Kilpailua varten kokosimme kahdeksasta eri alojen asiantuntijasta tiimin, jonka kesken kirkastui lopullinen ajatus kansakunnan mielenmaiseman tutkimisesta, Lagus kertoo.

– Totesimme, että yksi tutkimus pystyisi hyödyntämään valtavan aineiston potentiaalista vain murusen, joten päätimme lähestyä aineistoa vähän toisenlaisesta kulmasta ja avata sen kaikkien tutkijoiden vapaaseen käyttöön.

Vihan ilmaukset lisääntyneet nuorten keskusteluissa

Kielipankin korpuksesta löytyy tällä hetkellä noin kymmenen prosenttia keskusteluista, joita Suomi24-palvelussa on käyty vuosina 2001–2015. Loput vuoden 2015 alkuun mennessä käydyistä keskusteluista aukeavat Kielipankkiin todennäköisesti ensi vuonna ja sinne on tarkoitus päivittää jossain vaiheessa myös tuoreempia keskusteluja. Keskustelijoiden henkilötietoja aineistosta ei löydy, ja moderaattorin aikanaan poistamat kommentit puuttuvat myös avatusta aineistosta. Silti tutkittavaa riittää niin paljon, että kaikkia mahdollisuuksia tuskin kukaan pystyy edes hahmottamaan.

Marraskuun alussa Suomen Akatemia myönsi aineiston analysoimiseen 1,1 miljoonan euron rahoituksen. Rahoituksen saaneessa *Kansakunnan Mielenliikkeet* -hankkeessa aineistoon paneutuu kolmen yliopiston ja viiden eri laitoksen muodostama konsortio. Tutkimuskonsortiota johtaa professori **Jussi Pakkasvirta** Helsingin yliopiston politiikan ja talouden tutkimuksen laitokselta.

”Aineiston lähestyminen vaatii murrosta koko yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen ajattelutavassa”

Lagus itse keskittyy tutkimaan, minkälaisia tunteita keskusteluissa ilmaistaan, ja miten tunnelmaisuus on muuttunut vuosien myötä.

– Alustavien tulosten perusteella koko aineistossa korostuu tiedollinen keskustelu, mutta aihepiirien välillä on suuria eroja. Esimerkiksi ihmissuhdekeskusteluissa puhutaan useimmiten rakkaudellisesti, kun taas terveyskeskusteluissa ihmiset käyttävät huomattavan usein surun tai pelon ilmauksia.

– Nuorten keskusteluissa näyttäisi viimeisten viiden vuoden aikana korostuneen erityisesti vihan ilmaukset. Samaan aikaan rakkauden ilmaukset ovat selvästi voimistuneet ihmissuhdekeskusteluissa. Nämä alustavat havainnot herättävät paljon jatkokeskusteluita, Lagus kertoo.

Aineisto ravistelee tuttuja tutkimusmetodeja

Vaikka Suomi24-aineisto on nyt teknisesti auki, massiivisen aineiston tehokas hyödyntäminen vaatii vielä paljon työtä, ideointia ja halua oppia uutta.

– Aineisto on niin laaja, että sen hedelmällinen lähestyminen vaatii jonkinlaista murrosta koko yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen ajattelutavassa, Lagus toteaa.

Aineisto eroaa hänen mukaansa perinteisistä yhteiskuntatieteilijöiden aineistoista ainakin siinä mielessä, että sen syvällinen tutkiminen vaatii sekä kieliteknologiaan, tilastotieteeseen että ohjelmointiin liittyvää osaamista.

– Paras tapa lähestyä keskusteluja on eri alojen asiantuntijoiden välinen yhteistyö.

Suomen Akatemian rahoittamassa *Kansakunnan Mielenliikkeet* -hankkeessa on mukana tutkijoita sekä yhteiskuntatie-

Tutkija Krista Lagus uskoo, että Suomi24-aineistosta kiinnostuu akateemisten tutkijoiden lisäksi myös yritysmaailma.

teistä, digitaalisen kulttuurin tutkimuksesta, hyvinvointisosiologiasta, kieliteknologiasta että tilastollisesta data-analyysistä.

Lagus olettaa aineiston kiinnostavan jatkossa akateemisten tutkijoiden lisäksi myös yritysmaailmaa. Keskustelut tarjoavat paljon tietoa esimerkiksi yritysten imagoa koskevista asioista.

– Jos ihminen on saanut jostain yrityksestä huonoa palvelua tai häntä mietityttää, onko yrityksen toiminta ollut asiallista vai ei, hän saattaa käydä keskustelupalstalla kysymässä muiden mielipidettä.

Lagus myöntää jännittävänsä hieman

sitä, kuinka valmiita yhteiskuntatieteilijät ovat niihin ajattelun ja toimintatapojen muutoksiin, joita Suomi24-aineiston hyödyntäminen vaatii.

– Etukäteen on mahdotonta ennustaa, kuinka paljon muutoksen mahdollisuus tutkijoita huolestuttaa tai mietityttää ja kuinka paljon aineiston potentiaali kiinnostaa, hän pohtii.

Nyt portit kansakunnan mieleen ovat joka tapauksessa teknisesti auki. Tästä eteenpäin on kiinni tutkijoista itsestään, kuinka laajasti suomalainen tiedemaailma alkaa erityislaatuisen aineiston mahdollisuuksia hyödyntää. ●

Hammaslääkäriä:

Elfeld, Otto, Vuorik 4, 11–12 ja 3–5

Mellénus, E. P. Esplk. 39, 10–1, 5–6

Olander, Wm. P. Esplk. 33, 11–1, 5–6

Wasenius, E. Erottaja 4, 10–1, 5–6. T. 1182

Westphal, Otto, Aleksanterink. 15, 10–5.

vriipa M. Espanaank. 5, 10–12.

Yliopiston hammasklinikka

helminä Kaarlont. Laakso, työn, David

Knuutinen ja Eva Lovisa Ruhanen,

työn Aug. Ahonen ja Albertina Tah-

tinen, tehtaan työn. Karl Alfr. Helenius

ja Adolfin Kaarlontytär, kirkon

Aleks. Forste ja Sofia Emilia Forsström,

suntarionp. Matti Jääskeläinen ja

Maria Josefina Augustintytär, tarkk.

Otto Pekaniemi Ponnell Karttu-

lanta ja Edla Vilhelmina Böhmqvist.

Kylpy on terveys.

Päivälehti 3.1.1895

TOIVOMUS,

Sudermannin kir-

kinnittava romaani,

vänä Päivälehen

Hinta 1 m. 50 p.

M. Seuduille lähetetään

kirja postissa samasta hin-

nasta, jota on tilauksen mu-

kuna postimerkeillä lähetet-

tään.

Kristuksen ottamin

istiltä,

malan J.

aulu, on näyt-

missa muuta

11–3. Päi-

pennä, sunn-

vran välitystä

on asemalla toin-

alla

G. W. Söderström

asemapaikalliko.

latuur

den konttorissa.

ylaivaliike.

kki-Hanko

päinvastoin.

yrylaiva

TANI

Kielipankissa on aarteita sekä humanistille että yhteiskuntatieteilijälle

Teksti: Kaisa Järvelä

Ensi vuonna 20 vuotta täyttävään Kielipankkiin on tallennettu 81 erilaista kieliaineistokokonaisuutta, jotka sisältävät yhteensä miljardeja sanoja ja satoja tunteja erilaista kielimateriaalia. Seuraavien viiden vuoden aikana aineistomäärin on tarkoitus vielä moninkertaistua ja mukaan on tulossa kokonaan uudentyyppisiä aineistoja kuten Ylen uutislähetystyksiä ja Suomen eduskunnan täysistuntoja.

Tällä hetkellä Kielipankin kokoelmista löytyy muun muassa sanoma- ja aikakauslehtiä 1770-luvulta asti, verkkokeskusteluja ja muita internetaineistoja, kirjallisuutta ja käsikirjoituksia, monikielisiä aineistoja sekä avoimia sanakirjoja.

Kielipankin tarjoaman verkkopalvelukokonaisuuden ytimen muodostavat kaksi selainpohjaista hakuliittymää, tekstiaineistoja sisältävä Korp ja puhe- ja videoaineistoja sisältävä LAT. Suuri osa Kielipankin aineistoista on käytettävissä joko Korpin tai LATin kautta. Esimerkiksi Korpissa aineistoon voi tehdä sanahakuja ja katella lause- tai kappale yhteyksiä, joissa tietty sana esiintyy.

Kielipankin aineistot sopivat kielentutkimukseen, mutta aineistoista löytyy kiinnostavaa materiaalia myös muiden humanististen alojen tutkijoille ja yhteiskuntatieteilijöille.

Kielentutkijoita palvelevat erityisesti kieliopillisesti annotoidut aineistot, joiden osuutta on jatkossa tarkoitus vielä kasvattaa. Anno-

taatioiden ansiosta kielentutkijat pääsevät hakemaan teksteistä kiinnostavia ja olennaisia kielirakenteita. Käännöstieteilijät voivat löytää tutkimusmateriaalia Korpissa olevista rinnakkaiskorpuksista ja foneetikot LATissa olevista puhe- ja videoaineistoista.

Historioitsijoita saattaa kiinnostaa esimerkiksi Vanhan kirjasuomen korpus tai Kansalliskirjaston sanoma- ja aikakauslehtikokoelman Kielipankki-versio. Suurin osa Kansalliskirjaston aineistosta muodostuu 1800-luvulla julkaistuista teksteistä. Se soveltuu esimerkiksi käsitteiden termistymisen ja uudelleen arkistumisen tutkimukseen. Tietotekniikkatutkijoille isot korpuksat tarjoavat mahdollisuuden tekstin ja datan louhintaan.

Vuonna 1996 perustettu Kielipankki on nykyisin CLARINin tutkimusinfrastruktuuriin kuuluvan, vuonna 2006 perustetun FIN-CLARINin palvelu. Marraskuun lopussa Suomi liittyi FIN-CLARININ edustuksella täysjäseneksi myös eurooppalaiseen CLARIN ERIC -tutkimusinfrastruktuurikonsortioon. Konsortion tehtävänä on edistää kieliaineistojen ja kieliteknologisten työkalujen yhteiskäyttöä muun muassa humanistisilla tutkimusaloilla. Kielipankin aineistohankinnasta, työkalukehityksestä ja koulutus-toiminnasta vastaa Helsingin yliopisto ja teknisestä ylläpidosta CSC.

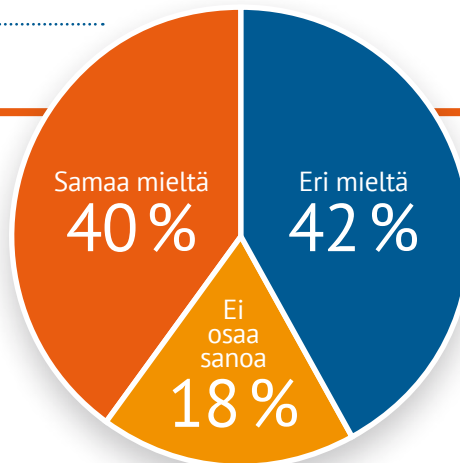
LÄHDE: Artikkelia varten on haastateltu FIN CLARINin projektisuunnittelija Imre Bartisia

Kehitysyhteistyötutkimus 2015 Pitääkö kehitysyhteistyö rahoittaa veroilla?

Suomen valtio on tehnyt verotuloista rahoitettua kehitysyhteistyötä yli 50 vuoden ajan. Mitä mieltä olette, tulisiko kehitysyhteistyön rahoitus muuttua valtaosin kansalaisille vapaaehtoiseksi?

LÄHTEET

- > Kehitysyhteistyötutkimus 2015 [elektroninen aineisto]. FSD3048, versio 1.0 (2015-09-10). Helsinki: Taloustutkimus Oy [aineistonkeruu], 2015. Helsinki: Ulkoasiainministeriö [tuottaja], 2015. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja], 2015.
- > Aineisto Ailassa < <https://services.fsd.uta.fi/>

Nanna Floor Clausen

Hans Jørgen Marker
 Historiantutkija,
 Ruotsin tietoarkiston SND:n
 entinen johtaja
 (eläkkeellä)

Humanistinen tutkimus kaipaa omia data-infrastruktuureja

Digitaalisten tutkimusaineistojen avoin saatavuus on humanistisen tutkimuksen alalla koko ajan tärkeämpää. Humanistisia tutkimusaineistoja tuotetaan, hallitaan ja luovutetaan jatkokäyttöön monissa eri organisaatioissa hajanaisin käytännöin. Aineistot saatavat sisältää monia erityyppisiä materiaaleja, esimerkiksi ääntä, tekstiä tai kuvia. Lisäksi osa materiaalista saattaa olla olemassa myös jossain muualla kuin osana tutkijan aineistoa. Kaikki nämä asiat täytyy ottaa huomioon, kun suunnitellaan humanisteille tarkoitettuja tutkimusinfrastruktuureja.

Humanistiset digitaaliset aineistot eivät koostu vain tutkimusta varten luodusta materiaalista, vaan myös alun perin muihin tarkoituksiin syntyneistä lähteistä, joita on erilaisilla analyysi- tai käsittelymenetelmillä rikastettu tutkimuskäyttöön sopiviksi. Aineisto saattaa olla yhtä hyvin ainutlaatuinen haastattelutallenne kuin arkistomateriaalista kerätty kokonaisuus. Molemmat tyyppiset aineistot tulisi saada pysyvästi muiden tutkijoiden käyttöön.

Humanistinen tutkimus on tuottanut suuren määrän digitaalista tutkimusaineistoa, jonka luomiseen on investoitu sekä julkista rahoitusta että älyllistä pääomaa. Tällaiset aineistot ovat usein vain tutkijoiden kotiorganisaatioiden hoivissa, ja niiden saatavuus ja avaamiseen vaadittava teknologia vaihtelevat. Tilanne on riskialtis: kun teknologia vanhenee eikä materiaalia siirretä nykyaikaisiin formaatteihin, aineistoista tulee pikku hiljaa käyttökeltomattomia. Vaikka jotain ylläpitoa olisi tehty, materiaali ei silti ole välttämättä käytettävissä uusilla tietoteknisillä välineillä. Vanhentuneen teknologian varassa olevien aineistojen käytettävyys voikin olla äärimmäisen rajoittunutta.

Joillain tieteenaloilla tutkimukset saattavat vanheta nopeasti, mutta humanistisella tutkimuksella on merkitystä vielä vuosia sen jälkeen, kun alkuperäinen projekti on päättynyt. Tämän vuoksi on tärkeää taata myös tutkimusaineistojen pitkäaikainen kiinnostavuus ja säilyminen. Ei riitä,

että aineistot pidetään käyttökelpoisina, vaan niitä on syytä myös kehittää. Teknologian edistymistä on pystyttävä hyödyntämään esimerkiksi niin, että aineistot tarjotaan saataville uusin tavoin tai saatetaan erilaiset materiaalit yhteen tavoilla, jotka sallivat uusia tuloksia ja aiempaa laajemman vaikuttavuuden.

Humanistiset tutkimusaineistot olisi syytä arkistoida asiaan perehtyneisiin yksiköihin, joissa niille pystytään takaamaan sellainen vakaa ja luotettava ylläpito kuin tiedeyhteisön tarpeet vaativat. Arkistoinnista vastaavien yksiköiden tulisi olla erikoistuneita saattamaan aineistot tutkijoiden käyttöön ja luomaan aineistoille lisäarvoa. Niiden pitäisi myös pystyä tarjoamaan esimerkiksi pysyvät tunnisteet, hajautettu käyttäjätunnistus ja tutkimusaineistojen pitkäaikaissäilytys tieteenalasta ja infrastruktuurista riippumatta.

Ihannetilanteessa arkistointiorganisaatiot hoitaisivat aineistoista huolehtimisen lisäksi myös projektien tuottamien tietovarantojen ylläpitämisen. Joissain tapauksissa jo olemassa olevat infrastruktuurit pystyvät hoitamaan tämän, mutta usein se on vaikeaa. Ylläpitotyön merkitys kirkastuu, kun ajattelee esimerkiksi verkkotietovarantoa, joka sisältää tietoa Euroopassa tällä hetkellä sovellettavasta yhteiskuntatieteellistä ja humanistista tutkimusta koskevasta lainsäädännöstä ja tutkimuseettisistä periaatteista. Jos tietovarantoa ei aktiivisesti ylläpidetä, siitä tulee nopeasti melko merkitykseltön historiallinen dokumentti.

Samanlaisen haasteen muodostavat ohjelmistojen ylläpito ja jatkokehitys. Vaikka ylläpito vaatii rahaa, se on tärkeää ja voi pitkällä tähtäimellä jopa säästää kustannuksia. Esimerkiksi monet tietovarannot ja projektien tuotokset vaativat taustallaan olevaa ohjelmistoa pysyäkseen käyttökelpoisina.

Kaiken kaikkiaan, olisi kiireellistä ja tärkeää perustaa humanististen digitaalisten materiaalien säilytykseen erikoistuneita yksiköitä, jotka paitsi toimivat tahoillaan sujuvasti myös tekevät keskenään tiivistä yhteistyötä.

Aineiston lataaminen

Aila

Palveluportaali Ailassa voi selata aineistoluetteloa sekä hakea ja ladata aineistoja nopeasti ja maksutta.

Tietoarkistoon tallennetut aineistot ovat rekisteröityneiden asiakkaiden saatavilla käyttöehtojen mukaisesti. Ailassa on myös vapaasti käytettäviä aineistoja.

Aineistot ladataan yksitellen aineistokuvailusivulta. Latauksen yhteydessä täytetään käyttölu-pahakemus, johon kirjataan käyttötarkoitus, hankkeen tai tutkimuksen nimi ja lyhyt kuvaus sekä mahdollinen rahoittaja. Lataamalla aineiston asiakas sitoutuu noudattamaan käyttöehtoja.

Aineiston saatavuus

Arkistoituja aineistoja voi käyttää pääosin tutkimukseen, opiskeluun ja opetukseen. Joitakin aineistoja voi saada käyttöönsä vain erillisellä luvalla. Ailan aineistoluettelon voi järjestää muun muassa saatavuuden mukaan.

Tutkimuksella tarkoitamme yliopistoissa ja tutkimuslaitoksissa tai niihin rinnastettavissa organisaatioissa tehtävää työtä, jossa etsitään vastauksia asetettuihin kysymyksiin oman oppiaineen metodeja soveltaen ja aineistoa systemaattisesti analysoiden. Opetus on yliopistossa, ammattikorkeakoulussa tai niihin rinnastettavassa organisaatiossa annettavaa oppiaineen tai menetelmien koulutusta. Opiskelulla tarkoitamme yliopistossa, ammattikorkeakoulussa tai niihin rinnastettavassa organisaatiossa opettajan johdolla suoritettavia opintoja.

Aila tukeutuu HAKA-käyttäjätunnistusjärjestelmään. Suomalaisen korkeakoulujen henkilökunta ja opiskelijat voivat kirjautua Ailan käyttäjiksi omilla käyttäjätunnuksillaan. Muut asiakkaat hakevat Ailan käyttäjätunnusta Tietoarkiston asiakaspalvelusta.

Ohjeita opiskelijoille

Opiskelijat voivat ladata aineistoja Ailasta harjoitus-, seminaari- ja opinnäytetöihinsä rekisteröidyttyään Tietoarkiston asiakkaaksi. Opiskeluun voi suoraan ladata vain aineistoja, joiden saatavuustiedoiksi kerrotaan aineistokuvauksessa joko *Aineisto on vapaasti käytettävissä (A)* tai *Aineisto on käytettävissä tutkimukseen, opetukseen ja opiskeluun (B)*. Aineistojen käyttörajoitukset ja käyttöehdot on syytä tarkistaa huolella! Opiskelijoiden kannattaa tutustua myös Menetelmäopetuksen tietovarantoon.

Aineiston säilyttäminen ja hävittäminen

Aineiston säilyttämisessä ja käytössä on huolehdittava riittävästä tietoturvasuudesta ja niiden henkilöiden ja tahojen yksityisyyden suojasta, joita koskevia tietoja aineisto mahdollisesti sisältää.

Aineisto ei saa olla ulkopuolisten ulottuvilla. Mahdollisia aineistokohtaisia käyttörajoituksia on aina noudatettava.

Aineistoa saa käyttää ainoastaan ilmoitetun käyttötarkoituksen mukaisesti. Jos aineistoa halutaan käyttää muihin tarkoituksiin, pitää uutta käyttö lupaa pyytää Tietoarkiston asiakaspalvelusta. Käyttötarkoituksen päätyttyä aineisto on hävitettävä.

Käyttöehtojen sitovuus

Aineiston käyttö lupa on henkilökohtainen. Tietoarkistolla on oikeus sulkea käyttöehtoja rikkoneen asiakkaan asiakastili ja ilmoittaa käyttöehtojen rikkomisesta asiakkaan taustaorganisaatioon ja tutkimusrahoittajalle.

Aineiston kääntäminen englanniksi

Tietoarkisto kuvailee arkistoidut aineistot suomeksi ja englanniksi. Suomenkielisiä kvantitatiivisia datatiedostoja käännämme vieras-kielisille asiakkaille tilauksesta englanniksi maksutta. Kvalitatiiviset aineistot ovat saatavilla vain alkuperäiskielellä. Useat kvantitatiiviset datatiedostot ovat jo saatavilla Ailasta englanninkielisinä.

Aineistoja muista data-arkistoista

Tietoarkisto on eurooppalaisen tutkimusinfrastruktuurikonsortion CESSDA ERICin kansallinen palveluntuottaja ja jäsen suuren yhdysvaltalaisessa data-arkistossa ICPSR:ssä sekä data-arkistojen maailmanlaajuisessa järjestössä IFDOssa. Yhteistyösopimusten kautta suomalaisten tutkijoiden ja opiskelijoiden käytettävissä on runsaasti tutkimusaineistoja ympäri maailmaa.

Aineistojen tilauskäytännöt vaihtelevat eri maiden data-arkistoissa. Perussääntönä on, että asiakas rekisteröityy suoraan niiden omiin palveluihin (esim. UK Data Service, Saksan GESIS). Suomalaisen yliopistojen tutkijat ja opiskelijat voivat ladata käyttöönsä tutkimusaineistoja myös yhdysvaltalaisen data-arkiston ICPSR:n verkkopalvelusta.

> **Lisätiedot:** <https://services.fsd.uta.fi/>,
<http://www.fsd.uta.fi/fi/aineistot/index.html> tai
asiakaspalvelu.fsd@uta.fi

Aineistoluettelo

Tietoarkiston aineistovarannossa on noin 1260 tutkimusaineistoa, joista osa odottaa vielä käsittelyä.

Ajantasainen aineistoluettelo Ailassa:
<https://services.fsd.uta.fi/catalogue/>

Kvantitatiiviset ja kvalitatiiviset aineistot

Ailassa on noin 1030 kvantitatiivista ja 170 kvalitatiivista tutkimusaineistoa. Niistä valtaosa kuuluu joko kotimaiseen tai kansainväliseen sarjaan.

KANSAINVÄLISET SARJAT

ESS (European Social Survey)

European Social Survey on joka toinen vuosi koottava kansainvälinen kyselytutkimus. Mukana on yli 30 maata. ESS:n ensimmäinen kierros toteutettiin vuosina 2002–2003. Hankkeen aineistot koostuvat joka kierroksella koottavasta ydinmoduulista ja vaihtuvista moduuleista. Tutkimusten avulla on mahdollista seurata mielipiteiden ja elämäntilanteiden muutosta ja jatkuvuutta useilla eri aihe-alueilla. Samanlaisina toistuvat kysymykset koskevat muun muassa tiedotusvälineitä ja luottamusta, poliittisia mielipiteitä ja osallistumista, hallintoa ja tehokkuutta, moraalisia, poliittisia ja sosiaalisia arvoja, sosiaalista syrjintää, kansallista, etnistä ja uskonnollista sitoutuneisuutta, hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta, sosiaalisia verkostoja sekä väestöllisiä ja sosiaalis-taloudellisia tekijöitä.

EVS (European Values Study) ja WVS (World Values Survey)

European Values Study ja World Values Survey -aineistoja on kerätty useissa aalloissa 1980-luvulta alkaen. Niissä on suurelta osin yhteinen kyselyin kartoitettu eri maiden kansalaisten elämäntilanteita sekä yhteiskunnallisia, poliittisia, sosiaalisia, moraalisia ja uskonnollisia arvoja.

ISSP (International Social Survey Programme)

ISSP on yhteiskuntatieteellinen vertailututkimusohjelma, joka käynnistyi vuonna 1985. Nyt mukana on 48 maata. Seurantatutkimustiedon lisäksi vuosittain kerättävät aineistot tarjoavat poikkileikkaustietoa ajankohtaisista ja teemoiltaan vaihtuvista yhteiskunnallisista ilmiöistä. Teemoina ovat olleet muun muassa valtion tehtävät, eriarvoisuus, perhe ja sukupuoliroolit, työorientaatiot, uskonto, kansallinen identiteetti, kansalaisosallistuminen, ympäristö sekä vapaa-aika ja urheilu. ISSP:n suomalaiset jäsenorganisaatiot ovat Tietoarkisto, Tampereen yliopiston yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö ja Tilastokeskuksen haastattelu- ja tutkimuspalvelut-yksikkö.

KOTIMAISET SARJAT

Alkoholijuomien tilastoimaton kulutus

Tutkimussarjassa kartoitetaan, kuinka paljon suomalaiset kuluttavat kotivalmisteisia, salakuljetettuja ja ulkomailta tuotuja alkoholijuo-

mia sekä spriitä. Aineistoja on arkistoitu vuosilta 1995–2002.

Elektronisten aineistojen käyttäjäkyselyt

FinElib – Kansallinen elektroninen kirjasto toteutti i vuosina 1998–2011 suomalaisille yliopistoille, ammattikorkeakouluille, tutkimuslaitoksille ja yleisille kirjastoille suunnattuja käyttäjäkyselyjä. Niillä on selvitetty minkä tyyppisiä elektronisia aineistoja ja julkaisuja opiskelijat, tutkijat ja muut kirjastojen asiakkaat tarvitsevat ja miten he käyttävät e-aineistoja.

Energia-asennetutkimukset 1983–2011

Suomalaisten energia-asenteita kartoittava tutkimussarja käynnistyi vuonna 1983. Vertailukelpoiset kyselyaineistot mahdollistavat suomalaisten energiapolitiikkaa ja energia-asioita koskevien kannanottojen, mielipiteiden, uskomusten, arvostusten ja tietojen yksityiskoh- taisen empiirisen analyysin ja systemaattisen seurannan. Tutkimukset toteutti Yhdyskuntatutkimus ja toimeksiantajina olivat Fortum (vuoteen 1998 asti Imatran Voima) ja Teollisuuden Voima. Tutkimustuloksista on vuodesta 2004 alkaen tiedottanut Energiateollisuus ry.

Energia-asenteet

Vuonna 2012 käynnistetyn sarjan aineistoissa tarkastellaan suomalaisten asennoitumista energiapolitiikkaan kysymyksiin. Vuosittaiset tutkimukset selvittävät suomalaisten energiantuotantoon liittyviä käsityksiä, mielipiteitä ja uskomuksia. Sarjan tutkimuksia teettää ja tulosten tiedottamisesta vastaa Energiateollisuus ry. Samoja aihepiirejä on osittain samoin kysymyksiin tarkasteltu aiemmin Energia-asennetutkimukset 1983–2011-sarjassa.

EVAn EU-asennetutkimukset

Elinkeinoelämän valtuuskunnan EVAn vuonna 1992 aloittamassa tutkimussarjassa seurataan suomalaisten integraatioajattelun muutoksia. Tutkimuksissa on selvitetty suomalaisten mielipiteitä muun muassa maamme EU-jäsenyydestä, Euroopan unionin tulevaisuudesta ja laajentumisesta, Euroopan talous- ja rahapolitiikasta, EMU:sta, europarlamentista, maamme turvallisuuspolitiikasta, EU-tuista ja Euroopan yhdyntymisestä yleensä.

EVAn kansalliset asennetutkimukset

EVAn kansallisia asennetutkimuksia

on tehty vuodesta 1984. Tutkimussarjalla pyritään mittaamaan ja erittelemään kansalaisten kokemuksia yhteiskunnan toimivuudesta ja sen eri sektoreista. Kussakin aineistossa on sekä ajankohtaisia että toistuvia teemoja. Käsiteltyjä aiheita ovat muun muassa demokratia, markkinatalous, hyvinvointi, ympäristö, yhteiskunta ja politiikka, Suomen kansainvälinen asema, lama, taloudellinen kasvu, suomalaisten identiteetti ja suomalaisten suhtautuminen tulevaisuuteen.

Gallup Ecclesiastica

Kirkon tutkimuskeskuksen toimeksiannosta kerätty Gallup Ecclesiastica -sarja tutkii koko suomalaisen aikuisväestön uskonnollisuutta, suhdetta kirkkoon sekä seurakunnalliseen toimintaan osallistumista neljän vuoden välein. Tietoarkistoon on arkistoitu sarjan tutkimukset vuodesta 1995 alkaen.

Hyvinvointitutkimukset

Kelan ja Turun yliopiston sosiaalipoliittikan laitoksen tutkimushankkeessa on kartoitettu aikuisväestön kokemuksia ja mielipiteitä hyvinvoinnista, sosiaalipoliitikasta ja sosiaaliturvasta. Tutkimuksissa on selvitetty vastaajien työmarkkina-asemaa, työttömyyskokemuksia, terveydentilaa, asumistilannetta, sosiaalietuuksia, toimeentuloa sekä yleensä elintasoja. Aineistoja on arkistoitu vuosilta 1995, 1996, 1998 ja 2000.

Julkiseen työnvälitykseen ilmoitettujen avointen työpaikkojen rekisteriaineisto

Työ- ja elinkeinoministeriön kokooma rekisteriaineisto (ns. vakanssidata) sisältää vuosittaisia tietoja avoinna olleista työpaikoista, niitä tarjoavista työnantajista sekä työpaikkojen täyttöprosesseista. Sarjaan kuuluu myös työ- ja elinkeinotoimistojen kokonaisaineistoja, jotka sisältävät avointen työpaikkojen lisäksi tietoja työvoimasta, työttömyydestä ja tukitoimenpiteistä. Ministeriö tuottaa uudet aineistot vuosittain.

Julkisten hankintojen ilmoitustilastoaineistot

Työ- ja elinkeinoministeriön julkisten hankintojen ilmoitustilastoaineistot sisältävät HILMA-hankintailmoitusjärjestelmässä julkaistuja tietoja. Julkisilla hankinnoilla tarkoitetaan tavara-, palvelu- ja rakennusurakkahankintoja, joita esimerkiksi valtio, kunnat sekä valtion liikelaitokset tekevät oman organisaati-

onsa ulkopuolelta. Tietoarkistoon on arkistoitu sarjan aineistoja vuodesta 2007 lähtien.

Kansalliset eduskuntavaali-tutkimukset

Kansalliset eduskuntavaalitutkimukset ovat vaalien jälkeen kerättyjä, kaikenikäisiin äänioikeutettuihin kohdistuvia, laajoja kyselytutkimuksia. Tutkimusaineistoja on kerätty säännöllisesti vuoden 2003 vaalien jälkeen vaalitutkimuskonsortion toimesta. Käynti- ja kirjekyselyinä kerättävät aineistot sisältävät sekä pysyviä teemoja että vaihtuvia ajankohtaisia aihepiirejä. Kyselyjen teemoja ovat muun muassa poliittinen osallistuminen, poliittiset asenteet, puolueiden kannatus, ehdokas- ja puoluevalinta, äänestysaktiivisuus, edustusperiaatteet, vaalikampanja ja vaalirahoitus. Tutkimuksia ovat rahoittaneet muun muassa oikeusministeriö ja opetusministeriö.

Kaupunkipalvelututkimukset

Kaupunkipalvelututkimuksia on tehty vuodesta 1983. Aluksi aineistoista vastasi Suomen Kaupunkiliitto, sittemmin Efektia ja Efeko (nykyään FCG Finnish Consulting Group). Kyselytutkimusten pääpaino on asukkaiden kuntapalveluja ja hallintoa koskevien mielipiteiden selvittämisessä. Aineistot ovat suurimmalta osalta vertailukelpoisia keskenään.

Kehitysyhteistyötutkimukset

Ulkoministeriön teettämässä mielipidetiedusteluissa on kartoitettu kehitysyhteistyön tiedontarvetta ja kansalaisten asennoitumista kehitysyhteistyöhön. Tietoarkistoon on arkistoitu aineistoja vuodesta 1997.

Kirjastojen kansallinen käyttäjäkysely

Kansalliskirjaston koordinoima kirjastosektoreiden yhteinen käyttäjäkysely kerää tietoa kirjastopalvelujen käytöstä, asiakastytytyvyydestä ja vaikuttavuudesta. Kysely on suunnattu yleisten kirjastojen sekä korkeakoulu- ja erikoiskirjastojen asiakkaille ja se mahdollistaa vertailun sekä kirjastosektorien sisällä että välillä.

Kirkkomonitorit

Kirkon tutkimuskeskuksen teettämä Kirkkomonitorit-sarja tarkastelee mannersuomalaisten uskonnollisuutta, uskomuksia, asenteita ja suhdetta Suomen evankelisuterilaiseen kirkkoon sekä muihin uskonnollisiin yhdyskuntiin. Aiheina ovat olleet myös seurakuntien toiminta-

muotojen tärkeys, yliluonnolliset ilmiöt, henkisyys ja moraali. Kirkkomonitoreja on kerätty erillisenä osana kansainvälistä RISC Monitor -asennekartoitusta. Tutkimusten aineistonkeruusta ovat vastanneet MDC RISC International ja Suomen Gallup (TNS Gallup). Tietoarkistoon on arkistoitu aineistoja vuodesta 1999.

Korkeakouluopiskelijoiden terveys tutkimukset

Tutkimuksessa kartoitetaan korkeakouluopiskelijoiden fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista terveydentilaa, terveyskäyttäytymistä, ja näihin liittyviä tekijöitä, kuten sosiaalisia suhteita, opiskelua ja toimeentuloa sekä terveyspalvelujen käyttöä ja mielipiteitä palvelujen laadusta. Tutkimuksen yleisen osan lisäksi siihen liittyy joka vuosi joitakin erityisteemoja. Tutkimuksen tekee Yliopilaisten terveydenhuoltosäätiö ja tutkimuksia on tehty neljän vuoden välein vuodesta 2000 alkaen.

Koulun hyvinvointiprofiili

Koulun hyvinvointiprofiili perustuu Anne Konun väitöskirjatutkimukseen kehittämään koulun hyvinvointimalliin: olosuhteet, sosiaaliset suhteet, itsensä toteuttamisen mahdollisuudet ja terveydentila. Tutkimuksen kohteena on neljä ryhmää: peruskoulun alaluokat, yläluokat, toisen asteen oppilaitokset ja henkilökunta. Aineisto kerätään kouluilta internet-kyselynä lukuvuosittain. Tietoarkistoon on arkistoitu aineistot lukuvuodesta 2004–2005 asti.

Kunnallisan ilmapuntarit

Kunnallisan kehittämässätiön ilmapuntareita on tehty vuodesta 1992. Vuosittain kerätyt aineistot mahdollistavat asukkaiden sekä kunnanjohtajien ja kunnanhallitusten puheenjohtajien mielipiteiden vertailun. Tutkimusten aihealueina ovat muun muassa kunnallinen demokratia ja itsehallinto, kuntien tehtävät ja talous sekä kunnan tehtävien ja palveluiden taso ja niiden kehittämistarpeet. Kunnallisjohto on lisäksi arvioinut muun muassa yhteistyötä eri tahojen kanssa, valtionohjauksen nykytilaa ja kehitysnäkymiä.

Kunta-alan työolobarometrit

Kunta-alan työolobarometrit on kerätty osana työ- ja elinkeinoministeriön teettämiä Työolobarometrejä, jotka kattavat kaikkien alojen palansaajat. Työolobarometrien tarkoituksena on suomalaisen työelämän laadun muutosten seuraami-

nen työntekijöiden näkökulmasta. Työturvallisuuskeskuksen kuntaryhmän toimeksiannosta laajennetussa otoksessa on haastateltu useita satoja kunta-alalla työskenteleviä henkilöitä. Kunta-alan työolobarometrien ja Työolobarometrien tiedot on kerätty samalla kyselylomakkeella Tilastokeskuksen työvoimatutkimusten yhteydessä aluksi puhelinhaastatteluina ja sittemmin tietokoneavusteisina puhelinhaastatteluina. Kunta-alan työolobarometrejä on kerätty vuodesta 1994 alkaen. Suuri osa sisällöstä on pysynyt samana koko keruujan.

KuntaSuomi 2004

KuntaSuomi 2004 -tutkimusohjelma oli Kuntaliiton, yliopistojen ja tutkimuslaitosten yhteinen tutkimuskokonaisuus, jossa analysoitiin kuntien kehitystä ajanjaksolla 1995–2004. Ohjelmassa oli mukana 47 kuntaa, jotka edustivat mahdollisimman hyvin suomalaista kuntakenttää. Tutkimusohjelma jakaantui 14 tutkimusmoduuliin, joiden teemat painoutuivat demokratiaan ja palveluihin.

Lapsesta aikuiseksi

Lapsesta aikuiseksi -pitkittäistutkimus alkoi Jyväskylän yliopiston psykologian professori Lea Pulkkinen väitöskirjatyönä vuonna 1968. Tutkimus on sittemmin jatkunut samojen henkilöiden seurantaan yli 40 vuotta. Projektin alkaessa tutkimukseen osallistui 369 kahdeksanvuotiaasta satunnaisesti valittua lasta kansakoulun toiselta luokalta. Tämän jälkeen aineistoa on kerätty, kun tutkittavat ovat olleet iältään 14-, 20-, 27-, 33-, 36-, 42- ja 50-vuotiaita. Tutkimuksen teemoja ovat olleet sosioemotionaalinen kehitys ja persoonallisuus, koulutus ja työura, perhetausta ja oma perhe, terveyskäyttäytyminen ja terveys sekä yhteiskuntaan sopeutuminen. Tutkimuksen päärahoittajana on vuodesta 1986 lähtien ollut Suomen Akatemia.

Lasten kuritusväkivalta

Lastensuojelun keskusliitto on kartoittanut lapsiin kohdistuvan kuritusväkivallan ja siihen liittyvien asenteiden kehitystä Suomessa 1980-luvulta lähtien. Tietoarkistoon on arkistoitujen aineistojen sarja käsittää Lastensuojelun keskusliiton 2000-luvulla teettämiä, lasten kuritusväkivaltaa koskevia kyselyitä, joissa on kartoitettu myös vanhempien raportoimaa itse käyttämänsä kuritusväkivaltaa.

Liikuntatutkimukset

Tutkimussarjassa on kartoitettu suomalaisten liikuntatottumuksia neljän vuoden välein vuodesta 1994 lähtien. Aineistot antavat ajankohdaisen kuvan maamme liikuntakulttuurista sekä liikunnan trendeistä. Ne kartoittavat muun muassa suomalaisten liikunta-, urheilu- ja kuntoiluharrastusten määriä sekä urheiluseuratoimintaan ja liikunnan vapaaehtoistoimintaan liittyviä asioita. Tutkimusten näkökulma laajenee eri lajien harrastamisesta liikunnan kansalaistoimintaan. Ne on toteutettu erikseen lapsille ja nuorille sekä aikuisväestölle. Tietoarkistoon on arkistoitu aineistoja vuosilta 2001–2002 ja 2005–2006.

MTS-tutkimukset

Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan vuosittaiset turvallisuus- ja ulkopoliittisiin teemoihin sekä maanpuolustukseen liittyvät kyselytutkimukset selvittävät suomalaisten turvallisuuspoliittisia mielipiteitä ja asenteita sekä niiden muodostumiseen vaikuttavia tekijöitä. Tietoarkistoon on arkistoitu aineistot vuodesta 1992.

Maaseutubarometrit

Maaseutubarometrit ovat osa Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitran Maamerkit-ohjelmaa (2010–2012). Ohjelman valmistelun tueksi laadittiin syksyllä 2009 suomalaisten muuttuvaa maaseutusuhdetta kuvaava barometri. Barometri kartoittaa maaseudun merkityksiä ja tulevaisuutta ja sen tarkoituksena on muun muassa herättää keskustelua maaseudusta sekä vahvistaa poliittisen päätöksenteon ja maaseudun tietopohjaa.

Nuoret toimijoina kommunikaatioteknologian murroksessa 1997–2002

Sarjaan kuuluvat aineistot piirtävät kuvaa matkapuhelinilmion synnystä ja kehityksestä suomalaisnuorten, lasten ja perheiden keskuudessa. Sarja sisältää yhteensä yli kymmenen tuhatta sivua vaihtelevan mittaisia haastattelulitteraatteja. Haastateltavina on esimerkiksi perheitä, nuoria, myöhäisnuoria, seurustelevia nuoria sekä opettajia. Tutkimusten polttopisteessä olleiden matkapuhelinten käyttöön liittyvien kysymysten lisäksi, on haastatteluihin tallentunut läpileikkaus vuosituhannen vaihteen suomalaisen perheiden, lasten ja nuorten arkeen.

Nuorisobarometrit

Nuorisosaian neuvottelukunta Nuora on teettänyt vuodesta 1994

alkaen Nuorisobarometrejä. Vuositain kartoitetaan 15–29-vuotiaiden asenteiden ja odotusten kehittymistä. Barometreissa on sekä ajan-kohtaisia että toistuvia kysymyksiä, joiden avulla voidaan seurata pidemmän aikavälin asennemuutoksia. Sarjassa on selvitetty muun muassa nuorten koulutukseen, työhön, sosiaaliturvaan, kuluttamiseen, huumeisiin, yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ja kansalaisaktiivisuuteen liittyviä asenteita.

Nuorisoriikollisuuskyselyt

Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos (nykyisin Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti) käynnisti keuhällä 1995 tutkimushankkeen nuorison rikollisen ja kielletyn toiminnan seuraamiseksi pitkällä aikavälillä. Tutkimuksissa on käytetty niin sanottua itse ilmoitetun rikollisuuden tutkimusmenetelmää. Niihin on osallistunut peruskouluikäisiä nuoria eri puolilta Suomea. Oppilaat ovat vastanneet nimettöminä omaa kiellettyä ja rikollista toimintaansa koskeviin kysymyksiin.

Nuorten aikuisten avohoidollinen mielenterveyskuntoutus 2010–2012

Sarjan aineistot on kerätty Asiakaslähtöisyys nuorten aikuisten avohoidollisessa mielenterveyskuntoutuksessa -tutkimusprojektissa toteutetun laadullisen tapaustutkimuksen vuorovaikutustilanteissa. Aineistot sisältävät litteraatteja esimerkiksi tiimipalavereista ja haastatteluista.

Perhebarometrit

Väestöliiton väestöntutkimuslaitos on toteuttanut vuodesta 1996 alkaen kirjekyselynä barometrien sarjaa. Perhebarometrit keskittyvät perhettä koskeviin kysymyksiin, mutta jokaisella barometrilla on myös oma erityisteemansa. Teemoja ovat olleet mm. sukupolvien välinen avunanto, yhteiskunnallisten tukien ja palveluiden riittävyys, vastuun jakaminen perheessä, työn ja perheen yhteensovittaminen, vanhemmuuden toteuttaminen, lastenkasvatus, lasten ajankäyttö ja harrastukset.

Poliisibarometrit

Sisäministeriön poliisiosaston barometrit selvittävät yli 15-vuotiaiden suomalaisten käsityksiä poliisin roolista, toiminnasta, palveluista ja niiden laadusta. Lisäksi ne kartoittavat maan sisäistä turvallisuutta sekä kansalaisten pelkoja ja rikoriskejä. Tietoarkistoon on arkistoitu aineistot vuodesta 1999.

Puolueiden ajankohtais- tutkimukset

Puolueiden ajankohtais-
tutkimukset kuuluvat niin kutsuttuun puolueiden yhteistutkimusten sarjaan. Kaikissa tutkimuksissa on selvitetty väestön äänestyskäyttäytymistä, huolen-
aiheita, mielipiteitä hallituksesta ja puolueista sekä suhtautumista valtakunnallisiin poliittisiin kysymyksiin. Usein on tiedusteltu myös taloudellista tilannetta koskevia odo-
tuksia, puheenjohtajan merkitystä puolueelle, vastaajan osallistumista poliittiseen toimintaan ja mielipi-
teitä kunnallispolitiikasta. Aineisto-
sarja mahdollistaa lukuisia aikaver-
tailuja, joskaan muuttajat eivät ole
aina täysin vertailukelpoisia. Tietoar-
kistoon on arkistoitu aineistoja vuo-
silta 1973–2005.

Sosiaalibarometrit

Sosiaali- ja terveysturvan keskus-
liitto (nykyisin SOSTE Suomen sosi-
aali ja terveys ry) on tehnyt sosiaa-
libarometriä vuosittain vuodesta
1991. Sarjassa eri palveluiden tuot-
tajat (esimerkiksi kuntien sosiaali-
toimi, terveyskeskukset ja Kelan toi-
mistot) arvioivat palveluiden tilaa ja
kansalaisten hyvinvoinnin muutok-
sia. Lisäksi käsitellään ajankohtai-
sia sosiaalipoliittisia teemoja. Tieto-
arkistoon on arkistoitu sosiaalibaro-
metrejä vuodesta 1994.

Suhtautuminen alkoholi- poliittisiin rajoitteisiin

STAKESin (nykyisen Terveiden ja
hyvinvoinnin laitoksen) tuottamissa
ja Suomen Gallupin toteuttamissa
haastatteluissa on kartoitettu väes-
tön suhtautumista yhteiskunnan
alkoholinkulutusta rajoittaviin toi-
menpiteisiin. Tutkimuksissa on sel-
vitetty muun muassa eri juomaryh-
miin kuuluvien alkoholijuomien
sopivinta myyntitapaa. Aika ajoin
väestöä on myös pyydetty ottamaan
kantaa myynnin ikärajoihin ja alko-
holin mainontaan. Aineistoja on
arkistoitu vuosilta 1996–2004.

Suomalainen päihdehoito

Suomalainen päihdehoito -sarja
sisältää Pekka Saarnion tutkimus-
hankkeissa koottuja kvantitatiivi-
seen ja kvalitatiiviseen tutkimuk-
seen soveltuvia aineistoja. Aineis-
tot on kerätty A-kliniikoilla ja muissa
päihdetyötä tekevissä laitoksissa
lomakekyselyinä, kirjoitusaineis-
toina tai haastatteluina.

Suomalaisten alkoholiasenteet

Suomalaisten alkoholiasenteet -sel-
vityksissä kartoitetaan kahden vuo-

den välein suomalaisten mielipi-
teitä erilaisista alkoholien käyttöön
ja alkoholipoliittisiin toimenpiteisiin
liittyvistä asioista. Kysymyksissä tie-
dustellaan vastaajien mielipidettä
muun muassa suomalaisten alkoho-
likulttuuriin, alkoholiveroon, ratti-
juopumusrajoihin, alkoholimainon-
taan sekä alkoholien oston ja käytön
rajoituksiin. Kyselyn on teettänyt
vuosina 2006–2010 Terveiden edis-
tämisen keskus, jonka jälkeen vas-
tuu on siirtynyt Suomen sosiaali ja
terveys ry:lle (SOSTE).

Suomalaisten hyvinvointi ja palvelut

Suomalaisten hyvinvointi ja palve-
lut (HYPA) on Terveiden ja hyvin-
voinnin laitoksen vuonna 2004
alkanut paneelimuotoinen kysely-
tutkimus, jossa yhdistetään puhe-
lin- ja käyntihaastatteluja, postiky-
selyjä ja rekisteriaineistoja. Tutki-
muksen tavoitteena on tarjota ajan
tasalla olevaa, luotettavaa ja katta-
vaa tutkimusaineistoa suomalaisten
hyvinvoinnista ja hyvinvointipalve-
luiden käytöstä.

Suomalaisten rahapelaaminen

Suomalaisten rahapelaaminen on
neljän vuoden välein toteutettava
suomalaisten rahapelaamista sel-
vittävä tutkimussarja. Aineistoja on
kerätty vuodesta 2003 lähtien sosi-
aali- ja terveysministeriön toimek-
siannosta. Sarjassa selvitetään suo-
malaisten rahapelin pelaamista,
sitä kuinka usein he rahapelejä
pelaavat, pelaamiseen käytettyjä
rahamääriä ja mielipiteitä ongel-
mapelaamisesta. Tutkimuksissa käy-
tetään The South Oaks Gambling
Screenin (SOGS) kysymysrunkoa
Suomen oloihin sovellettuna. Talo-
ustutkimus on kerännyt aineistot
puhelinhaastatteluina.

Tampere Praksis -hankkeen aineistot

Tampere Praksis oli Tampereen kau-
pungin, Tampereen yliopiston (YKY),
Tampereen ammattikorkeakoulun
sosiaalialan ja sosiaalialan osaamis-
keskus Pikassoksen yhteistyöhanke,
jossa rakennettiin Tampereen kau-
pungin sosiaalipalveluihin sijoittuva
käytännön, opetuksen ja tutkimuk-
sen yhteistyöyhteisö ja oppimisympä-
ristö. Hankkeen tuottamat aineis-
tot ovat monimuotoisia, esimerkiksi
kirjoitusaineistoja ja ryhmäkes-
kustelulitteraatioita. Aineistoja on
kerätty muun muassa tutkielmiin ja
oppimistehtäviin sekä tutkivien työ-
pajojen yhteydessä.

Tampereen terveys- ja sosiaalikeskely

Tampereen kaupungin sosiaali- ja
terveystoimen ja UKK-instituutin
yhteistutkimuksissa on selvitetty
kuntalaisten terveydentilaa sekä
sosiaali- ja terveyspalvelujen käyt-
töä. Kyselyitä tehtiin kolmen vuoden
välein vuosina 1990–2008.

Tampereen yliopistosta valmistu- neiden sijoittumisseuranta

Tampereen yliopiston rekrytointi-
palvelut, suunnitteluosasto ja opin-
totoimisto ovat seuranneet vasta-
valmistuneiden työllistymistä noin
vuoden kuluttua valmistumisesta.
Jokaisessa aineistossa on useita
nykyiseen työtilanteeseen, työnan-
tajaan ja työnhakuun liittyviä kysy-
myksiä. Ylemmän korkeakoulutut-
kinnon suorittaneiden työllisty-
mistä on tutkittu vuodesta 1994
alkaen. Jatkotutkinnon suorittaneille
on tehty vastaavia kyselyjä vuo-
desta 1996.

Terveiden edistämisen barometrit

Terveiden edistämisen baromet-
rit, aikaisemmalta nimeltään ter-
veysbarometrit, kartoittavat kunta-
ja järjestöpäättäjien näkemyksiä
terveyden edistämisen nykyisyy-
destä ja tulevaisuudesta. Ne kuva-
vat myös vastaajien käsityksiä ter-
veyden ja sen edistämisen kannalta
ajankohtaisista ilmiöistä hallinnolli-
sesta näkökulmasta. Terveiden edis-
tämisen keskuksen, Tekryn, (nykyisin
SOSTE Suomen sosiaali ja terveys
ry) barometreja kerättiin vuosit-
tain 1992–2011. Tietoarkistossa on
aineistoja vuosilta 2005–2011.

Tiedebarometrit

Barometreissa kartoitetaan suoma-
laisten suhdetta ja suhtautumista
tieteeseen. Tarkastelun kohteena
ovat muun muassa tieteen taso ja
tarpeellisuus, tieteellisen teknisen
kehityksen hyödyt ja riskit, tieteen
moraali ja maailmankatsomuselli-
set näkökohdat. Ensimmäinen Tie-
debarometri kerättiin vuonna 2001,
joka jälkeen keruu on toistettu kol-
men vuoden välein.

Työolobarometrit

Työolobarometrit ovat työ- ja elin-
keinoministeriön teettämiä mielipi-
detiedusteluja, joita on kerätty vuo-
sittain vuodesta 1992 lähtien. Niiden
tarkoituksena on suomalaisen
työelämän laadun muutosten seu-
raaminen työntekijöiden näkökul-
masta. Tutkimusten aihealueina ovat
muun muassa työllisyys ja talous,
henkilöstömäärät, työn organisointi

ja joustavuus sekä työpaikan ilma-
piiri. Suuri osa sisällöstä on pysy-
nyt samana koko keruuaikaa. Työolo-
barometrien tiedot on kerätty Tilas-
tokeskuksen työvoimatutkimusten
yhteydessä aluksi puhelinhaastatte-
luina ja sittemmin tietokoneavusteis-
ina puhelinhaastatteluina.

Uskonto ja uskonnollisuus Venäjällä

Uskonto ja uskonnollisuus Venä-
jällä on tutkimussarja, jota on tehty
Suomen Akatemian ja Venäjän tie-
deakatemian yhteisenä hankkeena.
Venäjällä käytännön toteutuksesta
on vastannut Institut sravnitel'nyh
social'nyh issledovanij (Vertaile-
van sosiaalitutkimuksen instituutti),
Suomessa tutkimus on toteutettu
Kirkon tutkimuskeskuksessa. Tutki-
musta on tehty vuosina 1991, 1993,
1996 ja 1999.

Vaalien seuranta- tutkimukset (GallupKanava)

Suomen Gallup on kerännyt yleis-
ten vaalien seuranta-
tutkimusaineis-
toja GallupKanavan kotipäätekyse-
lynä. Hankkeesta ovat vastanneet
Tom Moring ja Juhani Pehkonen.
Tutkimuksia ovat rahoittaneet muun
muassa Tom Moringin tutkimus-
hankkeet ja TNS Gallup. Seuranta-
tutkimusten keskeisiä teemoja ovat
olleet esimerkiksi äänestyskäyt-
täytyminen, äänestäjien puolue- ja
ehdokasvalinnan perusteet sekä eri
asiakysymysten, tietolähteiden, tie-
dotusvälineiden, vaalikampanjoij-
den ja vaalimainonnan vaikutukset
äänestyspäätöksiin.

Verkkopalvelujen ja tietotekniikan käyttö Tampereella

Tutkimussarja on osa eTampere-
ohjelman Infocity-hanketta. Tutki-
muksissa on kartoitettu 15–74-vuo-
tiaiden tamperelaisten tietotek-
niikan, Internetin ja kaupungin
verkkopalvelujen käyttöä. Aineistoja
kerättiin vuosina 2000–2005.

Yliopistoista valmistuneiden uraseuranta

Yliopistot seuraavat akateemis-
ten työllistymisen laatuun ja tarkoi-
tustenmukaisuuteen liittyviä teki-
jöitä yhdenmukaisilla uraseuranta-
kyselyillä. Kyselyiden kohteina ovat
noin viisi vuotta sitten valmistuneet
ylemman ja päättävän alem-
man yliopistotutkinnon suoritta-
neet (maistereiden uraseuranta) ja
noin kaksi–kolme vuotta sitten val-
mistuneet tohtorit (tohtoreiden ura-
seuranta). Valtakunnalliset maiste-
reiden uraseurantakyselyt alkoivat
vuonna 2005 ja tohtoreiden ura-

seurannat vuonna 2007. Seurannan toteuttaa akateemisten rekrytointipalvelujen Aarresaari-verkosto.

UUDET SARJAT

Lapsiuhritutkimukset

Lapsiuhritutkimukset-sarjan aineistoissa kohteena ovat lapset ja heidän väkivaltakokemuksensa. Näitä kokemuksia on kartoitettu vuodesta 1988 lähtien, ja vuodesta 2008 alkaen Poliisiammattikorkeakoulu on toteuttanut varsinaista Lapsiuhritutkimusta. Tutkimuksissa selvitetään laajasti valtakunnan tasolla 6- ja 9-luokkalaisten lasten kokemuksia väkivallanteon uhrina ja seuraajana olemisesta.

Opiskelijatutkimukset

Opiskelijatutkimukset ovat osa yhteiseurooppalaista Eurostudent-tutkimushanketta, jossa tarkastellaan ja verrataan eri maiden opiskelijoiden olosuhteita. Tutkimuskysymykset kartoittavat opintoihin hakeutumista, taloudellista tilannetta ja ajankäyttöä, opiskelijoiden kansainvälistä liikkuvuutta sekä antavat tietoa opintojen etenemiseen vaikuttavista tekijöistä.

Pelastuspalveluasenteet

Sisäministeriön pelastusosasto selvittää Pelastusasenteet-tutkimuksessa suomalaisten käsityksiä ja tietoja pelastustoimista. Tutkimuksessa kerätään säännöllisin väliajoin tietoa suomalaisten turvallisuuskäsityksistä, varautumisen tasosta ja pelastusalan tiedottamisen tehokkuudesta. Tutkimuksen käytännön toteutuksesta on vastannut TNS Gallup.

Tampereen yliopiston opiskelijakyselyt

Tampereen yliopiston opiskelijakyselyitä on toteutettu vuodesta 2004 lähtien vuosittain. Niiden avulla seurataan opiskelijoiden opintojen edistymistä, tyytyväisyyttä opintoihin sekä opintojen ongelmatilanteita. Kyselyt ovat myös osa yliopiston koulutuksen kehittämistä ja laadunvarmistusta. Sarja käynnistyi kolmannen vuoden perustutkinto-opiskelijoille suunnatuilla kyselyillä. Vuodesta 2006 alkaen vastaajina ovat olleet myös toisen ja viidennen vuoden opiskelijat. Kyselyt sisältävät vuosittain toistuvia sekä vaihtuvia ajankohtaisia osioita. Internet-kyselyiden toteuttamisesta vastaa Tampereen yliopiston opintopalvelut.

JULKAISUJA ARKISTOIDUISTA AINEISTOISTA

Rivinoja, Telma (2015).

Y-sukupolven työelämäasenteet ja -orientaatiot. Tampere: Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden yksikkö. Pro gradu -tutkielma.

[http://urn.fi/](http://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201505201457)

URN:NBN:fi:uta-201505201457

Nuorten aikuisten Y-sukupolvi pitää tärkeänä työtä ja erityisesti sen sisältöä. Sukupolvi vaikuttaa kuitenkin arvostavan myös työsuhteen pysyvyyttä ja palkan määrää. Noin neljä viidesosaa Y-sukupolvesta pitää sekä työtä että vapaa-aikaa tärkeänä, mutta aineellista hyvinvointia pitää tärkeänä alle puolet. Työttömyys alentaa sukupolven käsityksen mukaan elämän laatua ja hallintaa monin eri tavoin. Tulokset ovat peräisin Telma Rivinojan pro gradu -tutkielmasta, jossa hän tutki nuorten Y-sukupolven suhtautumista työelämään, työhön ja työllistymiseen. Lisäksi tutkielmassa tarkasteltiin, onko työelämäasenteiden ja -orientaatioiden suhteen erotettavissa yhtenäistä Y-sukupolvea. Y-sukupolvella tarkoitetaan tutkielmassa vuosien 1980–1990-välillä syntyneitä henkilöitä. Tutkimusaineistona on käytetty Nuorisosiain neuvottelukunnan ja Nuorisotutkimusseuran keräämiä, Tietoarkistoon arkistoitua Nuorisobarometreja vuosilta 2000, 2007 ja 2013. Nuorisobarometreissä on tarkasteltu nuorten asenteita työtä ja työllistymistä kohtaan niiden toteuttamisen alusta asti eli vuodesta 1994 lähtien. Barometrien perusjoukkoon kuuluvat Suomessa asuvat 15–29-vuotiaat nuoret pois lukien ahvenanmaalaiset. Kyselyt on toteutettu puhelinhaastatteluna strukturoitua kyselylomaketta käyttäen. Aineisto: Nuorisobarometrit vuosilta 2000 (FSD2530), 2007 (FSD2293) ja 2013 (FSD2919).

Ala-Venna, Suvi (2015).

Korkeakouluopiskelijoiden kuntoliikuntatottumukset ja opiskelu-uupumus. Tampere: Tampereen yliopisto. Terveystieteiden yksikkö. Hoitotieteen pro gradu -tutkielma.

[http://urn.fi/](http://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201505131421)

URN:NBN:fi:uta-201505131421

Vähän kuntoliikuntaa harrastavilla ja terveytensä huonoksi kokevilla opiskelijoilla on muita enemmän opiskelu-uupumusta. Keskimäärin korkeakouluopiskelijoiden uupumustaso on kuitenkin matala. Yliopisto- ja ammattikorkeakouluopiskelijoilla on opiskelu-uupumusta yhtä paljon. Sen sijaan nai-

silla uupumusta esiintyy enemmän kuin miehillä, vaikka miehet ja naiset harrastavat kuntoliikuntaa keskimäärin yhtä usein ja yhtä monta tuntia viikossa. Suvi Ala-Venna kuvasi pro gradu -tutkimuksessaan korkeakouluopiskelijoiden opiskelu-uupumusta ja kuntoliikuntatottumuksia sekä näiden välistä yhteyttä. Tutkimuksen aineistona hän käytti Tietoarkistoon arkistoitua, Kristina Kuntun ja Teppo Huttusen tekemää Korkeakouluopiskelijoiden terveys-tutkimus -kyselyä vuodelta 2008. Kyselyyn oli vastannut 5086 opiskelijaa, joista 2750 opiskeli yliopistossa ja 2336 ammattikorkeakoulussa. Korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimus selvittää korkeakouluopiskelijoiden fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista terveydentilaa sekä terveyskäyttäytymistä ja niihin liittyviä tekijöitä, kuten opiskelua ja toimeentuloa, sosiaalisia suhteita, terveyspalvelujen käyttöä ja mielipiteitä palvelujen laadusta. Ala-Vennan tutkimuksen kannalta olennaisia aihepiirejä kyselyssä olivat kuntoliikunnan harrastaminen ja uupumus. Kuntoliikunnan harrastamista mitattiin kyselyssä kahdella erillisellä kysymyksellä, ja uupumusta SBI-9 mittarilla, jonka yhdeksän kysymystä mittaavat yhdessä kokonaisopiskelu-uupumusta. Aineisto: Korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimus 2008 (FSD2608)

Heiskanen, Maria & Toikka, Arho (2015).

Clustering Finnish Gambler Profiles Based on the Money and Time Consumed in Gambling Activities. Journal of Gambling Studies. May 2015. DOI:10.1007/s10899-015-9556-8

Ulkapelaaminen on ongelmallista etenkin silloin, kun siihen tuhlautuu kohtuuttomasti pelaajan rahaa ja aikaa. Maria Heiskanen ja Arho Toikan artikkeli luokittelee suomalaisia ulkapelaajia alatyyppeihin sen perusteella, miten usein he uhkapelejä pelaavat ja kuinka paljon he käyttävät rahansa ja aikaansa erilaisiin pelaamisen muotoihin. Tutkimuksen taustalla on ajatus, että ulkapelaajat ovat heterogeeninen ryhmä, minkä vuoksi on tärkeää löytää erilaisia ulkapelaajaprofiileja, jotka kuvaavat pelaajatyypin ulkapelikäyttäytymistä. Artikkelin aineistona on kansallisesti edustava, Tietoarkistoon arkistoitu Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tekemä Rahapelitutkimus vuodelta 2011. Heiskanen ja Toikka löysivät klusterianalyysin avulla aineistosta kuusi erilaista ulkapelaajaprofiilia.

Pelaajaprofiilien toisessa päässä olivat epäsäännöllisesti pelaavat ja toisessa kaikkiruokaistetut uhkapelaajat. Eniten pelaamiseen liittyviä ongelmia näytti esiintyvän urheiluvienonlyöntiä ja elektronisilla pelikoineilla uhkapelejä harrastavien sekä kaikkiruokaisten pelaajien keskuudessa. Molemmat ryhmät koostuivat pääasiassa miehistä. THL haastatteli Rahapelitutkimukseensa 4484 15–74-vuotiaasta suomalaista. Puhe- ja kirjalliset tutkimukset selvitettiin muun muassa pelaamisen määrää, siihen käytettyä rahamäärää, mielipiteitä rahapelaamisesta ja ongelmapelaamista. Aineisto: Rahapelitutkimus 2011 (FSD2722)

Söderlund, Peter &

Kestilä-Kekkonen, Elina (2014).

Economic Voting in Finland Before and After an Economic Crisis. Acta Politica 49, 395–412. doi:10.1057/ap.2014.11

Miten vuosien 2008–2009 talouskriisi vaikutti ihmisten äänestyskäyttäytymiseen vuoden 2011 eduskuntavaaleissa? Rankaisivatko äänestäjät talouskriisin aikaan vallassa ollutta hallitusta, kuten taloudellisen äänestämisen teorian mukaan pitäisi tapahtua? Peter Söderlund ja Elina Kestilä-Kekkonen tutkivat asiaa Acta Politicassa julkaistussa artikkelissaan. Tutkimuksen perusteella näytti siltä, että talouskriisillä ei Suomessa ollut keskeistä vaikutusta ihmisten äänestyskäyttäytymiseen, kun vastaajan sosiaalinen tausta ja poliittiset näkemykset oli otettu huomioon. Taloudellisen äänestämisen teoria toimii Kestilä-Kekkonen ja Söderlundin mukaan Suomessa huonosti: Äänestäjät eivät ole innokkaita palkitsemaan tai rankaisemaan hallitusta, mikä johtuu pitkälti monipuoluejärjestelmästä ja koalitiotaloudesta, jossa vastuu jakautuu usealle puolueelle. Artikkelinsa aineistona Söderlund ja Kestilä-Kekkonen käyttivät Eduskuntavaalitutkimuksia vuosilta 2007 ja 2011. Eduskuntavaalitutkimukset on kerätty suomalaisilta vaalien jälkeen osin käyntikyselyinä, osin perävaunulomakkeen välityksellä. Vaalitutkijoiden tekemissä kyselyissä on selvitetty muun muassa vastaajien äänestyskäyttäytymistä, vaaleihin, politiikkaan ja yhteiskuntaan liittyviä asenteita, puolueiden kannatusta, poliittista osallistumista sekä sitä, mihin yhteiskuntaluokkaan vastaaja kokee itse kuuluvansa. Kyselyn perusjoukko on vaalien aikaan äänioikeutetut Suomessa asuvat henkilöt, pois lukien ahvenanmaa-

laiset. Käyntikyselyaineistot ovat Suomen osuuksia kansainvälisestä CSES-hankkeesta. Aineisto: Eduskuntavaalitutkimus 2007 (FSD2269) Eduskuntavaalitutkimus 2011 (FSD2653)

Karvonen, Lauri (2014). Parties, Governments and Voters in Finland: Politics under Fundamental Societal Transformation. Colchester: ECPR Press.

Äänestyskäyttäytymisen muutokset ovat pitkälti selitettävissä puolueiden sisäisillä muutoksilla ja hallituskokoonpanojen vaihteluilla, toteaa Lauri Karvonen teoksessaan *Parties, Governments and Voters in Finland*. Karvosen tutkimus tarkastelee nopean yhteiskunnallisen muutoksen vaikutuksia suomalaisiin puolueisiin, hallituksiin ja äänestäjiin. Lisäksi se sisältää kansainvälistä vertailevaa analyysiä. Suomalaisien heikentynyttä äänestysaktiivisuutta tutkimus selittää muun muassa sillä, että monet äänestäjät kokevat jääneensä vaaleissa sekä ilman todellista vaihtoehtoa että ilman selkeästi määriteltyä vihollista. Nopeat yhteiskunnalliset muutokset, kuten kaupungistuminen, globalisaatio ja maahanmuutto johtivat niin sanottuun populismin kolmanteen aaltoon, joka nosti perussuomalaiset eduskunnan kolmanneksi suurimmaksi puolueeksi vuoden 2011 eduskuntavaaleissa. Lisäksi konsensus- ja kompromissipolitiikka, joka on seurausta monen puolueen hallituksista, on vaikuttanut siihen, että äänestäjät pitävät politiikkaa vaikeaselkoisena eivätkä tiedä ketä rangaista huonosta poliittisesta suoriutumisesta. Karvosen mukaan Suomea saattaa tulevaisuudessa odottaa puoluejärjestelmän uudistuminen. Aineistoina Karvonen on käyttänyt Tietoaarkistoon arkistoituja World Values Survey -aineistoa sekä eduskuntavaalitutkimusaineistoa. Eduskuntavaalitutkimukset kartoittavat muun muassa suomalaisten poliittista osallistumista, poliittisia asenteita, puolueiden kannatusta, ehdokas- ja puoluevalintoja sekä äänestysaktiivisuutta. World Values Survey -tutkimuksessa taas on selvitetty monipuolisesti vastaajien arvoja ja asenteita. Kysymyksiä on yleisestä elämänlaadusta ja terveydentilasta poliittisiin asenteisiin ja työtilanteeseen. Aineistot: World Values Survey 1996: Suomen aineisto (FSD0153), Puolueiden ajankohtaistutkimukset 1973–1990 ja 1992–2005 (FSD1002–FSD1007, FSD1010–FSD1016, FSD1029–FSD1034, FSD1037–FSD1038,

FSD2274, FSD2276) sekä Kansalliset eduskuntavaalitutkimukset 1991, 2003, 2007 ja 2011 (FSD1088, FSD1260, FSD2269 ja FSD2653).

KAIKEN MAAILMAN ARKISTOT

Max Petzold Ruotsin tietoaarkiston johtajaksi

Professori Max Petzold on nimitetty Ruotsin data-arkiston SND:n johtajaksi. Hänen kolmevuotinen kautensa alkoi 1. marraskuuta 2015.

Petzold on hoitanut SND johtajan tehtävää jo toukokuusta 2015 alkaen SND:n aiemman johtajan Hans Jørgen Markerin eläkkeelle jäämisen jälkeen.

Roper Center muuttaa Cornellin yliopiston yhteyteen

Yksi maailman johtavista yhteiskuntatieteellisistä tietoaarkistoista, the Roper Center for Public Opinion Research muutti marraskuussa Connecticutin yliopistosta Ithacaan ja alkoi käyttää nimeä the Roper Center at Cornell University.

Vuonna 1947 perustettu Roper Center kokoaa, säilyttää ja jakelee yhteiskuntatieteellisten mielipidekyselyiden aineistoja ja auttaa kehittämään survey-tutkimusten käytäntöjä.

LISissä nyt myös Georgian aineistoja

Luxembourgissa sijaitseva ylikansallinen datakeskus LIS on lisännyt tietokantaansa uutena maana Georgian. Tietokannasta löytyvät nyt vuosien 2010 ja 2013 aineistot Georgian kansallisen tilastokeskuksen kotitalouskyselyistä.

LIS tarjoaa useista eri maista tuloihin, varallisuuteen ja työllisyyteen liittyviä aineistoja, jotka on harmonisoitu niin, että aineistojen ylikansallinen vertailu on mahdollista. Aineistot ovat avoimia palvelun rekisteröityneille käyttäjille.

Kolttakylän arkisto Unescon Maailman muisti -luetteloon

Saamelaisväestön asiakirjallisen kulttuuriperinnön aarre, Kolttakylän arkisto hyväksyttiin Unescon Maailman muisti -luetteloon. Arkiston vanhin asiakirja on vuodelta 1601 ja nuorin vuodelta 1775.

Valinnan myötä alkuperäiskansan arkisto pääsee samaan joukkoon muun muassa Gutenbergin Raamatun ja Ludwig van Beethovenin Yhdeksannen sinfonian kanssa. Maailman muisti -luetteloon hyväksytään vain pieni osa esitetyistä

kohteista. Aiemmin Suomesta luetteloon on valittu A.E. Nordenskiöldin karttakokoelma ja Radziwillin ruhtinassuvun kirjasto ja arkisto.

UK Data Service julkaisi tietotekniikkateemasivut

Britannian tietoaarkisto UK Data Service on koostanut tietoteknologiaan ja kommunikaatioteknologiaan keskittyvät teemasivut.

Käyttäjystävällisiltä sivuilta esimerkiksi tutkijat ja opettajat voivat löytää aiheesta helposti olennaista avaintietoa. Sivustoilta löytyy myös esimerkiksi aiheeseen liittyviä tutkimuksia sekä linkkejä oppaisiin, julkaisuihin ja opetusaineistoihin.

UK Data Servicellä on vastavat teemasivut myös esimerkiksi ikääntymisestä, terveydestä ja terveyskäyttäytymisestä sekä rikollisuudesta.

SND uudisti hakuliittymänsä

Ruotsin tietoaarkisto Svensk Nationell Datatjänst (SND) otti kesällä käyttöön uudistetun hakuliittymän. Uusi hakuliittymä mahdollistaa huomattavasti aiempaa tarkempien hakujen tekemisen.

Hakua voi rajata monilla eri kriteereillä: sen voi kohdistaa esimerkiksi vain kaikille vapaasti saatavissa oleviin aineistoihin, pitkäikäistutkimuksiin tai tiettyyn aineistosarjaan kuten Eurobarometri-aineistoihin. Tutkimusten lisäksi hakuliittymän avulla voi etsiä myös esimerkiksi yksittäisiä muutujia tai kysymyksiä.

Parannusta on tullut myös hakutulosten listaukseen. Haun tekijä näkee nyt suoraan listauksesta muutaman lauseen, joiden yhteydessä hakusana esiintyy esimerkiksi tutkimuksen abstraktissa tai kysymyksessä.

Romanian tietoaarkisto muuttui konsortioksi

Romanian yhteiskuntatieteellisen tietoaarkisto RODA on järjestäytymässä konsortioksi, jossa ovat mukana Bukarestin yliopisto, Romanian kansallinen tilastokeskus ja Romanian tiedeakatemia Elämänlaadun tutkimuksen instituutti.

Loppumetreillä olevan uuden organisoitumisen tavoitteena on saada yhteiskuntatieteille Romanian päättäjien silmissä lisää painoarvoa. Toinen päämäärä on saattaa viralliset tilastoaineistot aiempaa paremmin jatkokäyttöön. RODA arkistoi ja jakaa sähköisiä yhteiskuntatieteellisiä tutkimusaineistoja.

Aineistohallinnan käsikirja

Aineistohallinnankäsikirjassa annetaan ohjeita sähköisen tutkimusaineiston hallintaan sen elinkaaren eri vaiheissa. Kun tutkimusprojekti tuottaa, käsittelee, kuvailee ja säilyttää aineiston käsikirjan ohjeiden mukaisesti, aineiston käyttöarvo kasvaa ja pitkäaikaissäilytyksen kustannukset alenevat huomattavasti. Käsikirjan sisältö perustuu pääosiltaan Tietoarkiston käytäntöihin ja kokemukseen. Mukana on runsaasti esimerkkejä ja malleja. Tutustu!

> **Käsikirja verkossa:**
<http://www.fsd.uta.fi/aineistohallinta/>

Suomen Akatemia suosittelee arkistointia

Suomen Akatemia kehottaa tallentamaan sen rahoittamissa hankkeissa kerätyt aineistot Yhteiskuntatieteelliseen tietoaarkistoon. Arkistoinnista on hyvä mainita jo rahoitusta haettaessa tutkimussuunnitelmaan sisällytettävässä aineistohallintasuunnitelmassa.

> **Ks. Yleiset hakuohjeet**
<http://www.aka.fi/>

Tilaa Tietoarkisto-lehti

Haluatko varmistaa, että saat Tietoarkisto-lehden maksutta ensi vuonna? Tilauksen teet helposti sähköpostitse (fsd@uta.fi) tai puhelimitse 040 190 1432.

Uusimmat aineistot RSS-syötteenä

Jos haluat tietoa uusimmista valmistuneista arkistoinneista, voit tilata tiedot myös RSS-syötteenä. Tilaamaan pääsee Tietoarkiston etusivulle sijoitetusta kuvakkeesta.

Ilmoita aineistostasi

Haluatko tallentaa aineistosi Tietoaarkistoon? Tai haluatko, että tieto aineistostasi on muiden tutkijoiden ulottuvilla? Ilmoita aineistostasi Tietoaarkistoon kotisivuiltamme aukeavalla lomakkeella <http://www.fsd.uta.fi/fi/lomakkeet/ilmoita.html>. – Otamme sinuun yhteyttä!

Tietoaarkisto Facebookissa

Facebook-sivullamme julkaistaan tiedotteita Tietoaarkiston toiminnasta sekä tutkimusaineistojen avoimuuteen liittyviä uutisia ja yhteistyökumppaneiden tiedotteita. Tule seuraamaan ja peukutamaan.

> <http://www.facebook.com/tietoaarkisto>.

Tilaa esittely

Tulemme mielellämme kertomaan laitoksellenne toiminnastamme. Ota yhteyttä: fsd@uta.fi tai helena.laaksonen@uta.fi.

Muista myös

> **Tietoaarkistoblogi,**
<http://tietoaarkistoblogi.blogspot.fi/>

Liity Tietoaarkiston postituslistalle

Haluatko saada tietoa uusista arkistoiduista aineistoista, julkaisuistamme tai tapahtumistamme? Liity sähköpostilistallemme! Listaa käytetään vain tiedotteidemme jakeluun. Listalle liittyneet eivät voi lähettää sinne omia viestejään.

Voit kertoa halustasi liittyä listalle lähettämällä viestin osoitteeseen helena.laaksonen@uta.fi.

Laadullisiin aineistoihin aineisto-opas

Tietoaarkisto toimittaa nykyään kaikkien laadullisten aineistojen mukana aineisto-opaan. Opas vastaa määrällisten aineistojen koodikirjaa. Se sisältää muun muassa täydellisen kuvailun ja kaikki aineiston keräämisessä käytetyt dokumentit.

Tiesitkö että...?

Tietoaarkisto varmistaa arvokkaan tutkimusaineistosi säilymisen käyttökuntoisena tulevaisuudessakin.

Voit asettaa ehtoja arkistoinnille ja jatkokäytölle. Voit antaa Tietoaarkiston päättää aineistosi jakelusta muiden tutkijoiden käyttöön tai määrätä jatkokäytön riippuvaiseksi sinulta erikseen pyydettävästä luvasta.

Tutkittaville tietoa Tietoaarkistosta

Tietoaarkisto on laatinut tutkittaville jaettavaksi esitteen, jossa kuvataan Tietoaarkiston toimintaa ja käytäntöjä tutkimusaineistoja käsiteltäessä. Esite on tarkoitettu tutkijoiden avuksi täydentämään jatkokäyttöä koskevaa informointia.

> http://www.fsd.uta.fi/shared/resources/2014_esite_tutkittaville_FIN.pdf

Tietoaarkisto visertelee

Tietoaarkisto on alkanut myös tviitata: @tietoaarkisto.

